

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

DIANA BLAŽEVIČ

Verslo teisės studijų programa

**VIEŠOJO INTERESO SAMPRATA CIVILINIO PROCESO
TEISĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė – lekt. Rosita Patackienė

(parašas)

Konsultantas – prof. dr. Vigintas Višinskis

Vilnius, 2011

TURINYS

ĮVADAS	3
1. VIEŠOJO INTERESO GYNIMO PAGRĮSTUMAS CIVILINIAME PROCESE: TEORINĖS IR ISTORINĖS PRIELAIDOS	7
2. INTERESO SĄVOKOS ANALIZĖ.....	12
2. 1. Intereso prigimties mokslinės teorijos.....	12
2. 2. Interesų klasifikacija, jos reikšmė ir interesų rūšys.....	14
3. VIEŠOJO INTERESO SAMPRATA TEISĖS DOKTRINOJE.....	17
3. 1. Viešojo intereso subjektai.....	18
3. 2. Viešojo intereso dalykas.....	20
3. 3. Viešojo intereso santykis su privačiu interesu.....	21
3. 4. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė	23
4. VIEŠOJO INTERESO SAMPRATA LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTUOSE IR TEISMŲ PRAKTIKOJE	29
4. 1. Viešojo intereso sąvokos apibrėžtumo teisės aktuose problema	30
4. 2. Viešojo intereso samprata Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikoje....	38
4. 3. Viešojo intereso samprata Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje	42
IŠVADOS.....	53
PASIŪLYMAI	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	55
SANTRAUKA	65
ZUSAMMENFASSUNG	66

IVADAS

Viešojo intereso neapibrėžtumas yra labai sudėtinga civilinio proceso įstatymų taikymo teorinė ir praktinė problema. Viešojo intereso sąvoka neturi tikslaus apibrėžimo nei teisės aktuose, nei teisės doktrinoje, nors viešojo intereso gynimo galimybė yra numatyta ne viename Lietuvos Respublikos teisės akte. Lietuvos Respublikos teisės aktuose viešojo intereso sąvokos įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina, bet ir neįtvirtina jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, kuriais remdamiesi galėtume užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškinimą. Tai sukelia daug problemų praktikoje, apsunkina subjektams, atsakingiems už viešojo intereso gynimą, galimybę suvokti viešojo intereso egzistavimą ir ribas.

Teisės doktrinoje vyksta nepaliaujamos diskusijos dėl sąvokos „viešasis interesas“ turinio, tačiau pripažįstama, kad viešasis interesas yra kintantis ir neįmanoma *a priori* numatyti visų situacijų, kada viešajam interesui gali atsirasti grėsmių. Nors kategorija „viešasis interesas“ gana dažnai vartojama įvairiuose moksliniuose darbuose, tačiau vienos mokslininkų nuomonės dėl viešojo intereso kategorijos turinio mums nepavyktų rasti.

Teismų praktika taip pat nepateikia aiškesnio atsakymo, kas gi yra viešasis interesas. Teismams kiekvieną kartą turi *ad hoc* nustatyti viešojo intereso buvimo faktą. Teismams kiekvienu atveju tenka aiškintis, ar konkretus interesas laikytinas viešuoju, atsižvelgiant į tarpusavyje susijusių aplinkybių visumą. Viešojo intereso sąvoka yra vertinamoji, jos turinys gali būti sprendžiamas tik analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes.

Viešojo intereso sąvokos neapibrėžtumas sukelia pagrindinę problemą, t. y. kieno ir į kokias vertybes nukreiptas interesas laikytinas viešuoju. Mūsų įsitikinimu, net ir nustatčius, kad nėra tikslinga ar net neįmanoma tiksliau apibrėžti viešojo intereso sąvokos, būtina nustatyti šį interesą apibūdinančius požymius, kriterijus, kurie leistų atriboti jį nuo privačių ar grupinių interesų. Nežinant, kas yra viešasis interesas, neįmanoma atsakyti į klausimą, kokią įtaką šis interesas daro teisės subjektų teisėms ir pareigoms, kaip veikia jų elgesį, neįmanoma pagrįsti, kodėl toks interesas laikytinas prioritetiniu kitų interesų atžvilgiu, o tuo pačiu ir jo išskirtinės apsaugos ir gynimo būtinumo. Čia pastebėtina tai, kad daugeliu atvejų viešojo intereso kategorija siejama su svarbiausiomis asmenis, visuomenės ir valstybės gyvenimo sritimis.

Temos aktualumas. Teisės literatūroje nėra vienos nuomonės viešojo intereso sampratos klausimu. Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir teismų praktikoje taip pat nėra tiksliai apibrėžta, kas yra viešasis interesas. Todėl viešojo intereso sampratos neapibrėžtumas reikalauja detalesnės analizės.

Tyrimo šaltiniai. Pagrindiniai magistro baigiamajame darbe naudojami tyrimo šaltiniai yra Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir kitų Lietuvos teismų praktika. Taip pat didelę reikšmę turėjo Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso ir kitų teisės aktų nuostatų analizė. Siekiant atskleisti įstatymų leidėjo ketinimus, buvo naudojamosi įstatymų projektų aiškinamaisiais raštais bei Lietuvos Respublikos Seimo komitetų ir komisijų išvadomis. Taigi, darbe didelis dėmesys skiriamas teismų praktikai bei įvairių teisės aktų analizei. Siekiant nustatyti viešojo intereso sąvokos ir gynimo problemas praktikoje, analizuojamas Lietuvos Respublikos Prezidentūroje 2010 m. lapkričio 5 d. vykusios diskusijos „Viešojo intereso gynimas teismuose: subjektai ir jų įgaliojimų apimtis“ garso įrašas. Siekiant atskleisti viešojo intereso sampratos problemas teisės doktrinoje, naudojami doktrininiai teisės šaltiniai – vadovėliai, monografijos, moksliniai straipsniai. Iš lietuvių mokslininkų reikšmingiausi yra E. Krivkos, A. Mackonio, V. Gečaitės, U. Trumpulio moksliniai darbai. Magistro baigiamajam darbui reikšmingi užsienio šalių autorių A. V. Kriažkovo, J. A. Tichomirovo, K. J. Totjevo moksliniai darbai.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Darbo tikslas yra atskleisti viešojo intereso sampratą Lietuvos teisinėje sistemoje ir nustatyti problemas.

Šiam tikslui pasiekti keliami tokie pagrindiniai **uždaviniai**:

- 1) aptarti intereso prigimties mokslines teorijas, siekiant atskleisti viešojo intereso kilmę bei socialinį teisinį pobūdį;
- 2) atskleisti viešojo intereso subjektus ir dalyką;
- 3) nustatyti viešojo intereso ir privataus intereso santykį;
- 4) aptarti vyraujančią viešojo intereso sampratą Lietuvos ir užsienio teisės doktrinoje;
- 5) išanalizuoti ir įvertinti viešojo intereso sampratos problemas teisės aktuose bei teismų praktikoje.

Tyrimo objektas. Magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas yra viešojo intereso samprata.

Tyrimo dalykas. Magistro baigiamojo darbo tyrimo dalykas yra viešojo intereso sąvokos problema civilinio proceso teisėje.

Hipotezės iškėlimas. Neįmanoma suformuluoti universalios viešojo intereso sampratos.

Darbo struktūra. Pirmoje magistro baigiamojo darbo dalyje aptariamas viešojo intereso gynimo pagrindumas civiliniame procese. Šioje darbo dalyje nustatoma, kad privatinių teisinių santykių įvairovė, procesui būdinga universalumo savybė, kintanti viešojo intereso samprata, viešojo ir privataus interesų sutaptis lemia, kad viešasis interesas gali būti ginamas civilinio proceso tvarka.

Antroje magistro baigiamojo darbo dalyje, siekiant atskleisti viešojo intereso kilmę, pateikiama intereso prigimties mokslinių teorijų apžvalga. Skirstant interesus pagal jų patenkinimo priemones yra išskiriami teisiniai interesai. Nagrinėjamas civilinio proceso teisei reikšmingas teisinių interesų klasifikavimas į materialinius teisinius interesus (teisminės gynybos dalykas) ir procesinius teisinius interesus (pagrindas pradėti procesą ir jame dalyvauti). Skirstant interesus pagal subjektus išskiriami viešieji interesai.

Trečioje magistro baigiamojo darbo dalyje atskleidžiama viešojo intereso samprata užsienio ir Lietuvos teisės doktrinoje, išskiriami du pagrindiniai viešojo intereso elementai, t. y. viešojo intereso subjektai ir objektas. Nustatoma, kad viešojo intereso subjektai yra visuomenė ir socialinės grupės, o dalykas – visuotinė visuomenės gerovė. Siekiant atskleisti viešojo intereso prasmę, atskiriamas viešasis interesas nuo privataus intereso, taip pat remiantis užsienio bei Lietuvos mokslininkų darbais pateikiamos skirtingos viešojo intereso koncepcijos, atliekama jų analizė bei teisinis vertinimas.

Ketvirtoje magistro baigiamojo darbo dalyje analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys viešojo intereso apsaugą, nustatoma, kad nei viename teisės akte nėra apibrėžta viešojo intereso samprata. Analizuojami Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektai, aptariami trūkumai. Nustatoma, kad Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekte pateikiami viešojo intereso sąvokos apibrėžimai yra neaiškūs, netikslūs ir stokoja teisinio apibrėžtumo, nes nenumatyti viešojo intereso kriterijai ir norminiai požymiai. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte iš dalies yra apibrėžtas viešasis interesas bei nustatyti tam tikri kriterijai, pagal kuriuos galima atskirti, kada galima pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti. Išanalizuojama Lietuvos teismų praktika, formuojanti viešojo intereso sampratą. Nustatoma, kad viešojo intereso gynimo reikšmė pripažinta skirtingose visuomeninių santykių srityse ir bylą nagrinėjantys teismai formuluoja kriterijus, pagal kuriuos nustatomas viešasis interesas.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamojo darbo tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti naudojami lyginamasis istorinis, dokumentų analizės, loginis, apibendrinimo metodai.

Lyginamasis istorinis metodas naudojamas siekiant atskleisti viešojo intereso sampratos kitimą bei šį kitimą nulėmusias priežastis.

Dokumentų analizės metodo pagalba analizuojama Lietuvos ir užsienio autorių mokslinė literatūra, teismų praktika, oficialūs leidiniai ir teisės aktai, susiję su viešojo intereso teisiniu reguliavimu.

Loginis metodas naudojamas siekiant pažinti viešojo intereso sąvokos problemas ir jų sprendimo būdus. Kaip loginio mąstymo procesas šis metodas taikomas siekiant suprasti abstraktų teisės aktuose ar kituose šaltiniuose įtvirtintų nuostatų, susijusių su viešojo intereso esme, teisinio reguliavimo sistema, pobūdį. Šis metodas naudojamas naujoms sąvokoms, apibendrinimams ir išvadoms formuluoti.

Apibendrinimo metodas naudojamas apibendrinant naudotą literatūrą, formuojant išvadas.

1. VIEŠOJO INTERESO GYNIMO PAGRĮSTUMAS CIVILINIAME PROCESU: TEORINĖS IR ISTORINĖS PRIELAUDOS

Civilinis procesas nėra vien tik privatus šalių reikalas. Viešojo intereso gynimas yra dispozityvumo principo, pagal kurį kiekvienas asmuo pats gina savo pažeistas teises, išimtis, nustatyta siekiant apginti silpnesnės šalies, kuri ne visuomet gali kreiptis į teismą su reikalavimu apginti jos pažeistą subjektinę teisę, bei kitų asmenų, negalinčių savarankiškai pasinaudoti teise į gynybą, teises ir teisėtus interesus.¹ Yra nemažai privatinės teisės normų, kurių laikymusi yra suinteresuota visa visuomenė. Visuomenės interesas yra užtikrinamas numatant viešojo intereso gynybos galimybę civiliniame procese. Tam tikrose privatinės teisės srityse viešasis interesas yra aiškiai išreikštas. Tai bylos, kylančios iš šeimos, darbo teisinių santykių, taip pat bylos, kur viena šalis yra socialiai silpnas asmuo, ir panašiai.²

Siekiant išsiaiškinti, kodėl civiliniame procese turi būti ginamas viešasis interesas, šioje darbo dalyje apžvelgsime civilinio proceso ypatybes, civilinio proceso paskirties kitimą istoriniu aspektu, civilinio proceso mokyklas bei nurodysime priežastis, lemiančias, kad viešasis interesas gali būti ginamas civilinio proceso tvarka.

Nuo romėnų laikų mokslininkai teisę skirsto į viešąją ir privatinę. Teisės šakos čia grupuojamos pagal tai, ar reguliuojamo santykio dalyviai yra piliečiai, ar vienas iš jų – valstybė, ir tokiu reguliavimu siekiama įgyvendinti privatų ar viešąjį (bendrąjį) interesą. Bendrąjį piliečių naudą saugančias teisės šakas imta vadinti viešąja teise, o pavienio asmens naudą – privatinę teise.³ Taigi, viešosios teisės dalykas yra viešieji (bendrieji) interesai, o privatinės teisės dalykas yra privatūs interesai. Prie viešosios teisės priskiriamos konstitucinė, baudžiamoji, administracinė, finansų, mokesčių teisė. Prie privatinės teisės priskiriamos civilinė, šeimos, komercinė ir kt.

Antrasis teisės šakų skirstymas yra jų klasifikavimas į materialiąsias teisės šakas ir proceso teisės šakas. Materialioji teisė nustato teisinių santykių subjektų teises ir pareigas, t. y. galimo ir leistino elgesio ribas ir atsakomybę už pareigų nevykdymą ar teisių pažeidimą. Tuo tarpu proceso teisė reguliuoja santykius, atsirandančius ginant pažeistas materialiąsias teises.

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršinininko administracija, I. S., L. Z., F. Z., J. K., A. Z. ir V. I. D.*, bylos Nr. 3K-3-578/2007.

² Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // *Justitia*. 2006, Nr. 2 (60). P.60.

³ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004. P.346.

Kitaip tariant, materialioji teisė apibrėžia, ką asmuo gali ar privalo daryti, o proceso teisė nusako, kaip apginti pažeistą ar ginčijamą materialiąją teisę ir užtikrinti jos įgyvendinimą.⁴

Civilinis procesas iš esmės yra skirtas ginti privatinės teisės šakų saugomas teises. Civilinio proceso tvarka reguliuojami teisiniai santykiai paprastai atsiranda ginant privačius interesus. Civilinio proceso tikslas yra ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus.⁵ Autoriai, analizuojantys skiriamuosius civilinio proceso požymius, nurodo, kad civiliniam procesui būdingi keturi požymiai, pagal kuriuos jį galima atriboti nuo kitų procesų. Pirma, civilinis procesas yra teismo procesas, t. y. civilinio ginčo nagrinėjimas nepriklausomo ir nešališko teismo. Antra, civilinė byla iškeliama šalies iniciatyva, t. y. civiliniam procesui būdingas savanoriškumas. Trečia, ieškovas, kreipdamasis į teismą, veikia savo asmeniniais interesais, t. y. siekia naudoti sau. Ketvirta, civilinis procesas neprasideda be atsakovo valios: jeigu atsakovas būtų patenkinęs ieškovo reikalavimą, ieškovas į teismą nebūtų kreipęsis.⁶

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, kyla klausimas, ar civilinis procesas yra priemonė apginti individualaus asmens pažeistą teisę, ar civiliniame procese gali būti ginamas ir platesnis, visos visuomenės (viešasis) interesas. Iš dalies į šį klausimą padeda atsakyti civilinio proceso paskirties kitimas istoriniu požiūriu. Todėl apžvelgsime dvi civilinio proceso mokyklas: liberaliąją ir socialinę.

Liberalioji civilinio proceso mokykla susiformavo veikiamą XVIII-XIX a. liberalizmo filosofijos. Pagal liberaliąją civilinio proceso sampratą procesas buvo suprantamas ir traktuojamas kaip pačių šalių reikalas. Kitaip tariant, visi privatinės teisės principai turi galioti ir procesui, kuriuo ši privatinė teisė yra įgyvendinama. Be to, liberaliosios mokyklos atstovai manė, kad pačios šalys geriausiai gali pasirūpinti savo teisės apsauga.⁷ Taigi, dažnai kritikuojamas individualistinis liberalusis civilinio proceso modelis iš esmės buvo skirtas tik individų privačių interesų apsaugai.⁸

Pamažu liberalizmo idėjas civiliniame procese pakeitė socialinio civilinio proceso modelis. Socialinio civilinio proceso teorijos kūrėjas yra F. Kleinas. Šiam mokslininkui pirmiausia svarbu buvo, ar iš tikrųjų civilinis procesas yra privataus ginčo sprendimo mechanizmas, kuriuo visuomenė nėra suinteresuota. F. Kleinas nurodo, kad interesų konfliktai, susiję su visuomenėje galiojančios teisės taikymu, taigi ir visuomenėje esamos teisinės tvarkos įgyvendinimu, yra reikšmingi tiek valstybei, tiek visuomenei, todėl juos sprendžiant būtina

⁴ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.22.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

⁶ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.27-28.

⁷ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: Justitia, 2002. P.17-18 // Iš Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.61.

⁸ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.60-61.

atsižvelgti ir į šiuos interesus. Teisės tikslai ir visuomenės gerovės tikslai negali vieni kitiems prieštarauti. Todėl būtina atsižvelgti į visuomeninius, kultūrinius ir kitokius visuomenės interesus tiek privatinės, tiek proceso teisės požiūriu ir kiekvienu atveju gali būti svarstomas tik šių interesų apimties klausimas. Moderni valstybė, kurios tikslas yra bendrų ir individualių, nacionalinių ir žmogaus interesų apsauga, negali rūpintis tik konkreto asmens interesais. F. Kleino nuomone, jau vien tai, kad procesas yra viešosios teisės dalis, savaime įpareigoja šalia privačių interesų gynbos rūpintis ir visuomenės interesų užtikrinimu.⁹

Tiek liberalioji, tiek socialinė civilinio proceso mokyklos atskleidžia skirtingą civilinio proceso struktūrą, civiliniam procesui keliamų uždavinių supratimą, tačiau nepaneigia, kad civilinis procesas yra skirtas spręsti privačių šalių ginčus. Dabar vyraujanti socialinio civilinio proceso mokykla tik pripažįsta, kad šalia privataus intereso yra ir viešasis interesas, kad tam tikrų bylų nagrinėjimas yra svarbus ne tik ginčo šalims, bet turi ir visuomeninį pobūdį, tačiau aiškiai neatsako į klausimą, kodėl viešasis interesas turi būti ginamas civilinio proceso tvarka.¹⁰ Be to, niekam nekyla abejonių, kad viešieji interesai visų pirma yra ginami kito proceso, t. y. baudžiamojo proceso tvarka. Šios teisės normos yra taikomos, kai yra pažeidžiamas viešasis interesas. Kiekviena nusikalstama veika yra pažeidžiami ne tik nuo tos veikos nukentėjusio asmens, bet ir visos visuomenės, kartu ir valstybės, interesai. Valstybė, reaguodama į nusikalstamą veiką, ne tik gina nuo jos nukentėjusį asmenį, bet ir stengiasi garantuoti visos visuomenės saugumą bei valstybės valdžios autoritetą.¹¹

Analizuojant civilinio ir baudžiamojo proceso pobūdį kyla klausimas, kodėl visi viešieji interesai negalėtų būti ginami baudžiamojo proceso tvarka, kodėl kartais viešasis interesas yra ginamas civiliniame procese.

Kiekviena byla yra ne tik privatus asmenų reikalas ir teisinis konfliktas, bet ir socialinis konfliktas.¹² Teisės literatūroje skiriamos trys civilinių bylų kategorijos. Pirma, privačios (dispozityvios) bylos. Jos kilusios iš materialinių teisinių santykių, kurių subjektų galimybė laisvai disponuoti savo materialinėmis teisėmis ir pareigomis nėra ribojama ir kurių nagrinėjimas ir sprendimas nėra susijęs su viešojo intereso apsauga. Antra, bylos, kurių nagrinėjimas ir sprendimas yra susijęs su viešojo intereso apsauga, nes jos kyla iš materialinių teisinių santykių, kurių galimybės laisvai disponuoti savo materialinėmis teisėmis ir pareigomis yra ribotos. Šias bylas galima pavadinti nedispozityviomis, nes materialinių santykių subjektai, neturėdami teisės visiškai disponuoti savo teisėmis ir pareigomis materialinėje teisėje, negali turėti tokios teisės ir

⁹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.36-38.

¹⁰ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.61.

¹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P.10.

¹² Asser D., Baltutytė A., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P.201-202.

procesu. Trečia, bylos, kuriose vieni reikalavimai yra dispozityvūs, o kiti reikalavimai yra nedispozityvūs. Tai yra mišrios bylos, kuriose egzistuoja ir privatus, ir viešasis interesas. Būtent bylų antroji ir trečioji kategorija lemia viešojo intereso gynimo būtinumą civilinio proceso tvarka. Pavyzdžiui, visos teisinės sistemos pripažįsta valstybės interesą sprendžiant kai kuriuos privačius ginčus, pavyzdžiui, žmogaus teisių, nesąžiningos konkurencijos, šeimos, darbo, asmens teisinio statuso nustatymo bylose. Todėl tam tikrais atvejais privačių asmenų ginčas turi ir visuomeninę reikšmę.¹³ Tokiose bylose dažnai viena šalis ekonominiu ar kitu aspektu yra silpnesnė, ne visada gali kreiptis į teismą gynybos ar tinkamai šią teisę įgyvendinti (pavyzdžiui, asmuo neturi lėšų advokatui, nesuvokia aplinkos, baiminasi prarasti darbą arba tam tikrų institucijų pareigūnai nesiima ginti pažeistų valstybės interesų ir t. t.). Darbdaviai nevensia pažeidinėti darbuotojų teisių, tačiau dėl to retai kreipiamasi į teismus, nes yra didelis nedarbas. Kontrolinį akcijų paketą turintys asmenys pažeidinėja mažųjų akcininkų teises, monopoliją tam tikroje verslo srityje (pavyzdžiui, energijos ar vandens tiekimo ir pan.) turinčios įmonės masiškai pažeidinėja vartotojų teises ir t. t. Net ir paties asmens skirtingi interesai gali prieštarauti vieni kitiems. Atskiro individo privatus interesas neretai nusveria jo kaip visuomenės nario bendrąjį interesą. Pavyzdžiui, stambios įmonės, turinčios monopoliją energijos tiekimo srityje, savininkai tai pat yra energijos vartotojai. Kaip visuomenės nariai jie turi interesą gauti prekę nediskriminacinėmis, sąžiningomis, palankiausiomis sąlygomis, tačiau kaip prekę parduodantys asmenys – suinteresuoti gauti kuo didesnę pelną. Suprantama, šie asmenys nesiims ginti atitinkamos visuomenės grupės, kurios nariai jie yra, intereso, nes tai prieštarautų jų privačiam interesui. Socialinis teisingumas, kiti demokratinės, teisinės valstybės principai reikalauja ginti silpnesnę šalį, visuomenės nariams užtikrinti saugią aplinką, ieškoti visų visuomenės narių ir atskirų jos grupių interesų pusiausvyros. Viešojo intereso apsaugai užtikrinti valstybė turi įtvirtinti tam tikrus teisinius mechanizmus. Absolūtus dispozityvumo principo laikymasis vestų į aklavietę. Teisės principas, trukdantis apginti teisėtus asmens interesus, negali egzistuoti arba turi būti keičiamas jo turinys ir galiojimo sfera, numatomos principo išimties.¹⁴

Kita priežastis, paaiškinanti viešojo intereso gynimą civilinio proceso tvarka, yra proceso šakoms būdingas universalumas. Tam tikras teisės pažeidimas, kuris objektyviai negali būti ginamas baudžiamojo proceso tvarka, tačiau išnagrinėti ir pašalinti tokį pažeidimą yra suinteresuota visuomenė, nagrinėjamas civilinio proceso tvarka. Tai yra saugiklis, kad visuomenei reikšmingi teisės pažeidimai neliktų nepastebėti ir neišnagrinėti atsakingų valstybės institucijų.¹⁵

¹³ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.62.

¹⁴ Asser D., Baltutytė A., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P.202-203.

¹⁵ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.62.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad viešasis interesas turi būti ginamas civilinio proceso tvarka. Viešojo intereso gynimas yra dispozityvumo principo išimtis. Viešojo intereso gynimą civiliniame procese nulemia ir kitos priežastys, viena iš jų – privatinių santykių įvairovė, nes yra tokių civilinės teisės pošakių ir institutų, kurių visuomeninis reikšmingumas yra didesnis nei kitų. Viešasis ir privatus interesai koegzistuoja ir iš dalies sutampa. Tokios sutapties buvimas – dar viena iš priežasčių, dėl kurių civiliniame procese turi būti ginamas viešasis interesas. Viešojo intereso samprata išsiplėtė, o jo gynyba galima tik tokiomis universaliomis teisės priemonėmis kaip civilinis procesas.¹⁶

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, I. S., L. Z., F. Z., J. K., A. Z. ir V. I. D.*, bylos Nr. 3K-3-578/2007.

2. INTERESO SĄVOKOS ANALIZĖ

Norint atsakyti į klausimą, kas yra viešasis interesas, visų pirma, būtina išsiaiškinti, kas apskritai yra interesas.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne¹⁷ žodis „viešas“ yra suprantamas kaip visiems skirtas, visuomenės naudojamas, atviras, neslaptas, o žodis „interesas“ – svarbus, rūpimas dalykas, reikalas, nauda (asmens, visuomenės, valstybės), susidomėjimas.

Sąvoka „interesas“ yra kilusi iš romėnų teisės ir reiškė ginčo objektą bei su tuo ginču susijusius reikalavimus.¹⁸ Interesas – tai sudėtinga kategorija, kuri yra ne tik teisės, bet ir daugelio kitų mokslo šakų tyrimo objektas. Teisės moksle intereso prigimties ir esmės klausimai yra labai svarbūs. Kategorija „interesas“ pasireiškia visuose trijuose teisinės būties lygmenyse (t. y. teisinėse idėjose, teisės normose ir teisiniuose santykiuose). Tačiau mokslas iki šiol nėra pateikęs visuotinai priimtino vieningo intereso sąvokos apibrėžimo ir tebevyksta mokslinės diskusijos dėl intereso prigimties ir esmės. Intereso sąvoka dar nepraradusi pažintinio potencialo ir praktinės reikšmės.¹⁹

Intereso kategorijos moksliniai tyrinėjimai civilinio proceso teisėje padeda geriau suprasti šios teisės šakos socialinę paskirtį, atskleisti civilinio proceso principų turinį, teisingai taikyti civilinio proceso normas, tobulinti teismų darbą. Teisinis procesinis interesas yra viena iš kreipimosi į teismą dėl teisminės gynybos, įstojimo į civilinį procesą ir dalyvavimo jame sąlygų.

Siekiant kuo išsamiau atskleisti viešojo intereso sampratą civilinio proceso teisėje, šioje darbo dalyje ištirsime socialinių mokslų kategoriją „interesas“ ir aptarsime kaip ši kategorija yra suprantama teisės doktrinoje. Pateiksime intereso prigimties mokslinių teorijų apžvalgą, interesų klasifikaciją, jos esmę bei išskirsime atskiras interesų rūšis.

2. 1. Intereso prigimties mokslinės teorijos

Viešojo intereso sąvoka nėra tiksliai apibrėžta mokslinėje literatūroje, todėl tikslinga viešojo intereso analizę pradėti tik prieš tai ištyrus socialinių mokslų kategoriją „interesas“ ir kaip ji suprantama teisės doktrinoje. Mokslinėje literatūroje sąvoka „interesas“ yra aiškinama

¹⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Interneto versija // <http://www.lki.lt/dlkz/>; prisijungimo laikas: 2010 m. gruodžio 18 d.

¹⁸ Halder A., Filosofijos žodynas. Vilnius: Alma litera, 2002. P.93.

¹⁹ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.21.

skirtingai. Yra skiriamos trys pagrindinės intereso prigimties mokslinės teorijos: 1) išorinių aplinkybių teorija; 2) vidinio veiksnio teorija; 3) sąveikos teorija.²⁰

Išorinių aplinkybių teorijos šalininkai intereso šaltiniu laiko poreikį, manydami, kad veikiant vienoms ar kitoms aplinkybėms kažkas tampa reikšminga žmogui.²¹ Šioje teorijoje interesas aiškinamas kaip asmens dėmesys konkrečioms išoriniams objektams. Be to, šioje teorijoje skiriamos kelios intereso savybės: 1) interesas nukreiptas į atitinkamą objektą; 2) sąmoningai suvokiama geidžiamo objekto reikšmė; 3) intereso buvimą rodo dėmesys objektui; 4) interesas susijęs su poreikiu, bet jam netapatūs.²² Tačiau ši teorija nepakankamai atskleidžia tokią svarbią intereso savybę kaip intereso individualumas, t. y., jo priklausymas tam tikram asmeniui.

Teisininkai paprastai pritaria idėjai, kad interesas yra objektyvioji būtinybė, teisės subjektų veiklos priežastis. Šiame kontekste pabrėžiama objektyvioji interesų prigimtis ir galimybė juos nagrinėti kaip juridinius faktus. Reikia pastebėti, kad šios pozicijos šalininkai daugiausia yra civilistikos mokslų atstovai, nes čia svarbiausios yra turtinės gėrybės. Anot jų, interesas yra objektyvi subjekto egzistavimo sąlyga, kuri patenkinama materialiosiomis gėrybėmis.²³

Kiti mokslininkai laikosi psichologinės vidinio veiksnio teorijos, pabrėždami intereso objektyvaus ir subjektyvaus elementų vienovę. Šios teorijos požiūriu, interesas – tai motyvas ar motyvuota asmens būklė, skatinanti pažintinę veiklą. Interesas atsiranda dėl vidinio veiksnio pažinti tikrovę. Šioje teorijoje pabrėžiamas valinis intereso bruožas. Bandoma susieti idealius ir materialius objektus, skatinančius žmogų veikti, ir žmogui būdingą vidinį veržimąsi siekti šio objekto. Anot šios interpretacijos interesas yra subjekto ir jo veiklos objekto jungiamoji grandis.²⁴

Tačiau ši teorija nepaaiškina, kodėl interesas gali egzistuoti kaip vidinis veiksnys nepriklausomai nuo žmogaus. Be to, ši teorija nepaaiškina to fakto, kad skirtingi žmonės gali turėti vienodus interesus (intereso bendrumas). Ši aplinkybė ypač reikšminga tiriant ir sprendžiant viešojo intereso problemas, todėl manytume, kad viešojo intereso tyrimo tikslais šia teorija remtis negalima.

²⁰ Krivka E. Intereso problema civilinio proceso teisėje // *Jurisprudencija*. 2007, Nr. 5 (95). P.27.

²¹ Рубинштейн С. Л. Основы психологии. Санкт Петербург: 1999. С.525 // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.24.

²² Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.24.

²³ Михайлов С. В. Интерес как общенаучная категория и ее отражение в науке гражданского права // *Государство и право*. 1999, Nr. 7. С.89-91 // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.24.

²⁴ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.25.

Siekiant pašalinti dviejų pirmųjų teorijų trūkumus buvo sukurta sąveikos teorija. Šioje teorijoje intereso prigimtis ir jo įgyvendinimas siejamas su visuomeniniais santykiais.

Viena iš sąveikos teorijos krypčių yra požiūris į interesą kaip į ypatingą poreikio apraišką visuomeniniuose santykiuose, kai kiekvieno individo poreikis kreipia jo veiklą, kad būtų įmanomas realus objekto vartojimas. Taip interesai gali pasireikšti tik tada, kai subjektas dalyvauja įvairiuose visuomeniniuose santykiuose ir sąveikauja su kitais asmenimis.²⁵

Sąveikos teorija remiamasi ir teisės moksle sprendžiant intereso problemą. Teisės literatūroje galima rasti minčių apie ypatingo teisinio intereso egzistavimą (teisinis suinteresuotumas). Jis pasireiškia teisiniame santykiyje, kurio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo siekia teisės subjektas, ir juridiniuose faktuose, kurių pagrindu atsiranda šis teisinis santykis. Tokia nuostata remiasi ir civilinio proceso teisė, kurioje pabrėžiama, kad ieškovo interesas gali pasireikšti siekiu pašalinti abejones dėl to, ar egzistuoja tam tikras teisinis santykis, kai ieškovas siekia teisiniu būdu nustatyti, kad toks teisinis santykis egzistuoja.²⁶ Interesą taip pat parodo ir ieškovo reikalavimo patvirtinimas ar priverstinis skolininko prievolės vykdymas.²⁷

Taigi, darytina išvada, kad sąveikos teorija geriausiai tinka aiškinant intereso sampratą civilinio proceso teisėje.

2. 2. Interesų klasifikacija, jos reikšmė ir interesų rūšys

Mokslinėje literatūroje galima rasti intereso klasifikacijų pagal įvairius kriterijus. Reikšmingiausias interesų klasifikavimas yra pagal šiuos požymius: 1) intereso subjektus; 2) intereso veikimo sritis; 3) intereso patenkinimo priemonės; 4) intereso veikimo laiką; 5) intereso mastus.²⁸

Pagal pirmąjį požymį interesai skirstomi į: 1) individualius (asmeninius); 2) grupinius; 3) viešuosius. Pagal veikimo sritis interesai skirstomi į: 1) materialinius (ekonominius); 2) politinius; 3) dvasinius.

Mums ypač svarbu išskirti teisinį interesą. Intereso veikimo sritis lemia jo patenkinimo būdus. Ekonominiai interesai patenkinami materialinėmis priemonėmis, politiniai – politinėmis, o teisiniai interesai yra patenkinami teisinėmis priemonėmis. Taigi, pagal intereso patenkinimo

²⁵ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.25.

²⁶ Гурвич М. А. Учение об истре. Москва: 1981. С.15 // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.26.

²⁷ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.26.

²⁸ Ten pat, P.30.

priemonės interesai skirstomi į: 1) materialinius; 2) politinius; 3) dvasinius; 4) teisinius; 5) kitus.²⁹

Vieno intereso įgyvendinimas gali tapti kitos rūšies intereso patenkinimo prielaida. Tačiau nepaisant to, kiekviena interesų rūšis, turėdama specifines patenkinimo priemones, išlaiko savo savarankiškumą. Teisinis interesas šioje klasifikacijoje užima ypatingą vietą, kadangi daugelis kitų interesų patenkinami tarpininkaujant kitam interesui. Teisinis interesas patenkinamas juridiskai reikšmingais paties suinteresuoto asmens arba kitų subjektų veiksmais. Teisinis interesas gali būti patenkintas ir valstybės institucijų arba tam tikrų organizacijų veiksmais.

Pagal veikimo laiką interesai gali būti klasifikuojami į tolimuosius (galutinius) ir artimuosius (tiesioginius), ilgalaikius ir trumpalaikius (laikinus). Pagal mastus interesai skirstomi į pamatinius (normalaus visos visuomenės funkcionavimo) ir dalinius. Tokios klasifikacijos labai svarbios teisės mokslui, kadangi padeda paaiškinti žmogaus veiksmus, prieštaraujančius jo interesams. Žmonės pirmiausia suvokia savo artimus, tiesioginius interesus, su kuriais susiduria kasdien ir kuriems suvokti pakanka kasdieninės buitinės sąmonės. Tuo tarpu pamatiniams interesams suvokti reikia teorinio pasiruošimo. Todėl asmuo gali elgtis priešingai savo interesams, o tiksliau – tolimiems pamatiniams interesams, susijusiems su visos visuomenės vystymosi interesais, ne todėl, kad neteisingai suvokia savo interesą, bet siekdamas patenkinti laikinus interesus.³⁰

Sprendžiant asmeninių ir visuomenės interesų santykio problemą teisės literatūroje yra išsakyta įvairių nuomonių. G. M. Gakas skiria sąvokas „asmenybės interesas“ ir „asmeninis (individualus) interesas“. Jo nuomone, asmeninis interesas – tai, kas yra būtina tam tikram individui dėl jo asmeninio išsivertinimo ir vystymosi. Sąvoka „asmenybės interesas“ yra platesnė, negu sąvoka „asmeninis interesas“, kadangi jos turinį sudaro tiek asmeniniai, tiek ir visuomeniniai interesai. Asmens veikimo stimulu gali būti ne tik asmeninis, bet ir visuomeninis interesas, kurį asmuo suvokia kaip savo interesą.³¹ Grupės, tautos ir kitų bendruomenės formuočių interesai jų nariui yra kaip jo nuosavi interesai. Būdamas šių bendruomenių ir grupių narys jis priskiria jų interesus prie individualių interesų, tačiau atskiria nuo tiesioginių individualių (asmeninių) interesų. Todėl G. M. Gakas tarp asmenybės interesų (asmeninių

²⁹ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.30-31.

³⁰ Глезерман Г. Интрес как социологическая категория // Вопросы философии. 1966, №. 10. С.18 // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.31-32.

³¹ Гак Г. М. Общественные и личные интересы и их сочетания при социализме // Вопросы философии. 1965, №. 4. С.20

interesu) skiria tiesiogiai asmeninius interesus (tai, kas tiesiogiai būtina asmenybei) ir kitus asmeninius interesus, kurių pagrindas yra visuomeniniai interesai.³²

Civilinio proceso teisei aktualus teisinių interesų skirstymas į dvi pagrindines grupes: 1) materialiuosius teisinius; 2) procesinius teisinius.

Materialusis teisinis interesas yra teisminės gynybos dalykas, įstatymo saugomas interesas. Procesinis teisinis interesas yra pagrindas pradėti procesą ir jame dalyvauti.

Paprastai procesinis teisinis interesas egzistuoja tik tuo atveju, kai yra materialusis teisinis interesas. Tačiau kitaip yra ginant viešąjį interesą. Kadangi asmenys, įstatymų įgalioti atstovauti ir ginti viešąjį interesą, materialinio teisinio intereso neturi, jų procesinis teisinis interesas yra siejamas su viešuoju interesu. Tokiu atveju teismui yra svarbu nustatyti, ar minėtų asmenų ginamas interesas yra laikomas viešuoju interesu, nes priešingu atveju tokie asmenys neturi procesinio teisinio intereso.

Teisinis interesas taip pat yra skirstomas į viešąjį ir privatųjį. Šiame darbe yra svarbu atskirti visuomeninius interesus kaip bendrus, visos visuomenės interesus nuo asmeninių interesų. Toks skirstymas padeda pastebėti, kad ne visada tarp pastarųjų dviejų teisinio intereso rūšių yra griežta riba ir juos atriboti yra pakankamai sudėtinga.

³² Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.32.

3. VIEŠOJO INTERESO SAMPRATA TEISĖS DOKTRINOJE

Klausimas apie viešąjį interesą jau daugelį metų yra aštrių diskusijų objektas. Tačiau nėra universalus apibrėžimo, kas yra viešasis interesas. Tam tikrų bandymų apibrėžti, kas yra viešasis interesas, galima rasti įvairiose mokslo srityse. Politologai, sociologai, teisininkai, politinės filosofijos teoretikai diskutuoja dėl pačios sąvokos „viešasis interesas“.³³ Politologijoje pripažįstama, kad viešasis interesas yra bendras visuomenės narių interesas arba individų interesų agregacija. Filosofijos moksle pagrindinis dėmesys skiriamas žodžio „interesas“ reikšmei nustatyti: pripažįstama, kad interesas – tai vertė, vertybė, tai, kas reikšminga. Sociologai pažymi, kad viešojo intereso koncepcija glaudžiai susijusi su idealiu standartu, kurio siekia valstybės institucijos, arba taisyklių, kurias nustato dauguma, išraiška.³⁴ Nepaliaujamos diskusijos dėl sąvokos „viešasis interesas“ turinio vyksta ir teisės doktrinoje. Kas yra viešasis interesas konkrečiuose santykiuose, ir, kaip apibrėžti jo gynimo ribas, yra gana sudėtinga. Tokiu atveju reikia vertinti ne tik konkrečias aplinkybes, bet ir viešojo intereso sampratą visuomenėje, teisės moksle, teismų praktikoje.

Viešasis interesas teisės literatūroje turi būti suprantamas specialiaja prasme. Tai pažymėjo ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2004 m. sausio 23 d. nutartyje³⁵ konstatuodamas, kad siekiant nustatyti sąvokos viešasis interesas turinį yra svarbu tai, jog tai yra specialiajai teisinei kalbai, o ne bendrinei kalbai būdingas terminas. Todėl yra svarbu, kokia prasme šis terminas vartojamas teisinėje ir visų pirma teismų praktikoje.

Viešasis interesas negali būti suprantamas kaip bet koks visuomenės susidomėjimas ar konkrečių grupių, asmenų diskutuotinas interesas. Tai bendras gyventojų turimas interesas, susijęs su jų vietos, valstybės ar nacionaliniais reikalais.³⁶

Šioje darbo dalyje išskirsime du pagrindinius viešojo intereso elementus, t. y. viešojo intereso subjektus ir objektus, be kurių apskritai negalima kalbėti apie viešojo intereso egzistavimą. Siekiant atskleisti viešojo intereso prasmę, atskirsime viešąjį interesą nuo privataus

³³ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.42.

³⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinimas // Administracinė jurisprudencija. 2008, Nr. 16. // <http://www.infolex.lt/tp/141587>; prisijungimo laikas: 2011 m. sausio 5 d.

³⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje *Visuomeninė organizacija „Žvėryno bendruomenė“ v. Vilniaus miesto savivaldybės taryba ir Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. A-03-11-04.

³⁶ Henry Campbell Black M. A. Black's law dictionary. Šeštas leidimas. St. Paul, Minn., 1990. P.1229 // Iš Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.63.

intereso, taip pat remiantis užsienio bei Lietuvos mokslininkų darbais pateiksime skirtingas viešojo intereso koncepcijas, atliksime jų analizę bei teisinį vertinimą.

3. 1. Viešojo intereso subjektai

Mokslinėje literatūroje viešasis interesas dažniausiai yra siejamas su visuomenės interesu. Teismų praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, kad viešasis interesas – tai visų pirma, visuomenės interesas. Viešojo intereso subjektu gali būti laikoma ne tik visuomenė, bet ir gausios socialinės grupės, pavyzdžiui, vartotojų, bankrutuojančios įmonės kreditorių interesai, įvairių mažumų interesai ir kt. Tokiu atveju reikšmingas yra intereso reiškėjų (subjektų) masiškumas. Teisinėje literatūroje teigiama, kad jei egzistuoja statistiškai reikšminga asmenų grupė, turinti bendrąjį interesą, tai rodo apie viešojo intereso buvimą. Visuomeninių gėrybių ekonominė ypatybė yra ta, kad pavieniai intereso turėtojai (vartotojai) tarytum išstipsta ir dalyvauja tik kaip vienos ar kitos socialinės grupės atstovai.³⁷

Iš viso, kas aptarta, galima daryti išvadą, kad kalbant apie viešąjį interesą, visų pirma, reikėtų turėti omenyje visuomenės interesus. Tačiau, mūsų nuomone, nėra tikslinga tapatinti viešąjį interesą vien tik su visuomenės interesu.

Tiek teisės aktuose, tiek teismų praktikoje bei teisės mokslininkų darbuose vartojami žodžių junginiai „visuomenės ir valstybės interesas“, „visuomenės ir valstybės poreikiai“ ir kt. Toks žodžių junginys rodo, kad tiek visuomenės interesai, tiek valstybės interesai yra vienodo lygio, vienodos svarbos sąvokos, kadangi jungtukas „ir“ lietuvių kalboje sujungia vienodos svarbos sąvokas. Kartu galima teigti, kad šių interesų apimtis nėra tapati, tačiau jie negali būti ir priešinami vieni kitiems.³⁸

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio 2 dalyje³⁹ nustatyta, kad prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Ši nuostata, mūsų manymu, leidžia teigti, kad asmens, visuomenės ir valstybės interesai yra vienodos svarbos ir nė vieno iš šių interesų negalima laikyti svarbesniu už kitą. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra vartojęs formuluotes „visuomenės ir valstybės reikmės“, „visuomenės ir valstybės poreikiai“, „visuomenės ir valstybės interesas“, ir, kaip pats teismas nurodo, šiose formuluotėse žodžiai „visuomenė“ ir „valstybė“ nėra priešinami, bet papildo vienas kitą. Sąvokos „visuomenės poreikiai (reikmės)“,

³⁷ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.43-44.

³⁸ Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 2 (6). P.128.

³⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014. (118 straipsnio pakeitimas Nr. IX-1379, 2003-03-20, Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1316 (2003-04-02)).

„valstybės poreikiai (reikmės)“, „savivaldybės poreikiai (reikmės)“ žymi viešąjį interesą ir yra sietinos su konstitucine tautos gerovės samprata.

Kita vertus, vargu ar visuomenės interesų išskėlimas virš kitų interesų, prioritetinio vaidmens šiems interesams suteikimas atitiktų teisinės valstybės principus, teisinio reguliavimo paskirtį, t. y. siekį suderinti skirtingus interesus, ir taip įtvirtinti ir palaikyti visuomenėje socialinę santarvę bei rimtį. Taigi, mūsų įsitikinimu, galima konstatuoti, kad dėti lygybės ženklą tarp viešojo intereso ir visuomeninio intereso jokia būdu negalima. Mūsų nuomone, visuomenės interesas pakliūva į viešojo intereso struktūrą, o visuomenė yra tik vienas iš galimų viešojo intereso subjektų.⁴⁰

Kartais viešieji interesai yra siejami su valstybiniais interesais. Tačiau ir tokiais atvejais manoma, kad valstybiniai interesai neapima visų visuomeninių poreikių ir kad negalima valstybinių interesų priešinti su viešaisiais interesais, ir atvirkščiai. Būtina pabrėžti, kad ypatingų valstybinių interesų egzistavimo klausimas teisės moksle iki šiol neturi vienareikšmio atsakymo. Yra dvi priešingos nuomonės. Vieni pripažįsta, o kiti neigia savarankiško valstybinio intereso buvimą. Ypatingo valstybinio intereso pripažinimo teorija remiasi valstybės ir pilietinės visuomenės priešprieša. Šiuolaikinė demokratinė visuomenė visur veikiama teisės ir valstybės, tačiau nepriešinama su valstybe.⁴¹

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad valstybė yra bendras visos visuomenės gėris.⁴² Būtina pabrėžti, jog valstybė laikytina gėriu tik tokiu atveju, jeigu ji vykdo savo priedermę, t. y. realiai gerbia, gina ir saugo žmogaus teises ir laisves, vertybes, kuriomis yra grindžiama Tautos priimta Konstitucija. Pažymėtina, kad gėriai (vertybės) yra tikslai, kurių siekia konkretus subjektas, šie gėriai yra susiję su kylančių poreikių patenkinimu. Jeigu mes valstybę laikome bendru visuomenės gėriu, galime teigti, kad visuomenės, taip pat ir atskirų jos narių, interesai yra (ar bent turėtų būti) nukreipti į tokio gėrio siekį, jo išsaugojimą. Visuomenė bei atskiri individai taip pat yra vertybės, į kurių puoselėjimą bei vystymąsi yra nukreipta visa valstybės esmė (taip pat ir jos interesai). Taigi, individas, visuomenė ir valstybė yra susaistyti interesais, kurie yra nukreipti vieni į kitus, glaudžiai susiję ir vieni kitus lemia.⁴³

Manome, kad Lietuvoje įstatymų leidėjas, vartodamas sąvokas „visuomenės interesai“, „valstybės interesai“ bei „Lietuvos Respublikos interesai“ jas laiko tapačiomis. Todėl tikslinga

⁴⁰ Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 2 (6). P.128-129.

⁴¹ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.44.

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 90-3529.

⁴³ Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 2 (6). P.129.

būtų vartoti vieną sąvoką „viešasis interesas“, kuri apima ir visuomeninius, ir valstybinius poreikius. Lingvistiniai sąvokų skirtumai savaime nereiškia skirtingų dalykų ar jų skirtingos paskirties. Aiškinant teisės aktuose įtvirtintas teises sąvokas pirmenybė turėtų būti teikiama jų turiniui, bet ne lingvistinei išraiškai (formai).⁴⁴

Darytina išvada, kad visuomenės poreikiai kartu yra ir valstybės reikmė, nes valstybė kaip visos visuomenės organizacija vykdydama savo funkcijas, turi veikti visuomenės interesais. Šiuo aspektu valstybės reikmės yra neatsiejamos nuo visuomenės ir turi juos atitikti.⁴⁵

Tačiau tikslinga atskirti valstybę nuo valstybės institucijų, kurios gali būti linkusios savo institucinius interesus pateikti kaip visuomeninius. Valstybės institucijos nėra viešojo intereso subjektai, jos yra tik viešojo intereso atstovai (agentai). Viešojo intereso agentai taip pat yra nevyriausybinių visuomeninių organizacijų. Prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus civiliniame procese ginantys viešąjį interesą, taip pat yra laikytini tik viešojo intereso atstovais, o ne viešojo intereso subjektais.⁴⁶

Apibendrinant galima teigti, kad viešojo intereso subjektai – tai visuomenė ir socialinės grupės.

3. 2. Viešojo intereso dalykas

Interesas gali būti apibūdinamas ne tik pagal subjektus, bet ir pagal dalyką. Kiekvienas interesas turi savo dalyką. Viešojo intereso dalykas yra tas gėris, kuris būtinas visos visuomenės ir socialinių grupių funkcionavimui ir vystymui. Paprastai įstatymų leidėjas jį išreiškia atitinkamų įstatymų tiksluose ir principuose. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas⁴⁷ yra pastebėjęs, kad įstatymų leidžiamajai valdžiai yra suteikta teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, o sprendimai dėl viešojo intereso apibrėžimo ir jo patenkinimo būdo turi būti realiai pagrįsti.

⁴⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje *James and Others v. the United Kingdom* // <http://www.echr.coe.int>; Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium* // <http://www.echr.coe.int> // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.45.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 29-938.

⁴⁶ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.45.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 40-977.

Apibrėžiant viešojo intereso dalyką kaip bendrąją visuomenės gerovę susiduriama su kai kuriomis problemomis. Bendroji gerovė – tai, kas yra objektyviai reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai. Atrodytų, kad tokiais racionaliais argumentais apibrėžta gerovė turėtų būti lengvai suprantama kiekvienam žmogui. Toks bendrosios gerovės kriterijus turėtų padėti kiekvieną socialinį faktą, kiekvieną veiksma, kurio imamasi arba ketinama imtis, vertinti kaip atitinkantį arba kaip neatitinkantį viešąjį interesą. Tačiau tikrovėje taip nėra. Pirmiausia dėl to, kad nėra tokio dalyko, kurį galima būtų vienareikšmiškai apibrėžti kaip bendrąją gerovę, kurią visi žmonės vienodai vertintų ir dėl jos sutartų. Lemia ne tai, kad kai kurie žmonės siekia ko kito nei bendroji gerovė, bet tas fundamentalus dalykas, kad skirtingi individai ar jų grupės bendrąją gerovę suvokia skirtingai. Tik kartais kai kurie tokie nesutarimai gali būti švelninami kompromisais, tačiau ir kompromisas būna neįmanomas, jei susiduriame su neįveikiamai skirtingomis pamatinėmis vertybėmis. Net jei būtų gana tiksliai apibrėžtos sąvokos „bendra“ ir „gerovė“, jos būtų vienodai išsąmonintos bei pasirodytų visiems priimtinos, tai dar nereikštų problemos sprendimo ir neduotų apibrėžtų atsakymų į kitus konkrečius klausimus, pavyzdžiui, dėl bendros gerovės įgyvendinimo būdų.⁴⁸

Dažnai įstatymų leidėjas teisės aktuose įtvirtina normą, kurioje pavartoja sąvoką „viešasis interesas“ ir nepateikia jos apibrėžimo, todėl tokia teisės norma įstatymus taikantiems vykdomosios ir teisminės valdžios subjektams iš esmės suteikia diskrecinę galią. Tokiais atvejais reikšminga tai, kad minėti subjektai paprastai turi teisę iš keleto teisiškai leistinų sprendimų rinktis vieną, jų nuomonę, tinkamiausią, t. y., jie sprendžia, kas yra viešojo intereso dalykas. Todėl praktikoje apie viešojo intereso dalyką sprendžia šie subjektai. Tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad atskiri privatūs asmenys arba socialinės grupės negali spręsti apie viešojo intereso dalyką ir taip pat jį įgyvendinti. Atskiri individai, o ypač socialinės grupės, gali spręsti, kas yra viešojo intereso dalykas, todėl viešojo intereso dalykas dažnai yra įvairių vertybių ir nuomonių konkurencijos rezultatas.⁴⁹

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galime teigti, kad viešojo intereso dalykas – tai visuotinė visuomenės gerovė.

3. 3. Viešojo intereso santykis su privačiu interesu

Kaip jau buvo minėta, teisiniai interesai skirstomi į viešuosius ir privačiuosius. Norint atskleisti viešojo intereso prasmę, yra svarbu atskirti viešąjį interesą nuo privataus intereso.

⁴⁸ Schumpeter J. A. Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. Vilnius: Mintis, 1998. P.276-278 // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.46.

⁴⁹ Rekosh E. Who defines the public interest? Public interest law strategies in Central and Eastern Europe // Columbia University Budapest Law Center, 2005. P.6-11 // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.46-47.

P. Leonas teigė, kad interesų turi tik atskiri asmenys, nes tik jie yra realios visuomenės dalys. Viešasis interesas yra privačių interesų sujungimas ir todėl galima pasakyti, kad teisė saugoja tik atskirų žmonių interesus.⁵⁰

A. Vaišvila nurodo, kad yra abejotinas interesų skirstymas į „viešuosius“ ir „privačius“, nes demokratinė visuomenė, kurioje teisė suprantama kaip subjektinių teisių ir pareigų vienovė, įveikia viešųjų (bendrų) ir privačių interesų priešpriešą, nes viešieji reikalai taip pat yra piliečių reikalai (privatūs), kaip ir visi privatūs, jeigu tik jie įgyja teisių ir pareigų vienovės pavidalą. Demokratinėje visuomenėje sunku įsivaizduoti valstybės interesus, kurie kartu nebūtų ir piliečių interesai. Jeigu tokie interesai atsirastų, tai jų negalima būtų laikyti teisėtais, nes demokratinėje visuomenėje valstybės įstaigos tarnauja žmonėms.⁵¹ A. Vaišvila taip pat teigia, kad teisėtas privatus interesas negali būti priešingas viešajam, arba bendram, interesui, nes kiekvienas interesas, jeigu tik jis teisinis, kartu yra ir viešasis, ir bendras; jis – viešasis, nes bendras, o bendras, nes įgyvendinamas pagal subjektinių teisių ir pareigų vienovę, vadinasi, suderintas su artimo nauda. Privatus intereso turėtojas, norėdamas legalizuoti (išviešinti) savo interesą, privalo vykdyti kitiems asmenims atitinkamas pareigas – teikti tam tikrą gėrį kitų asmenų teisėms (interesams).⁵²

Negalima teigti, jog asmenybės ir visuomenės interesai yra tapatūs. Visuomenė nėra paprasta savo narių visuma, o tai reiškia, kad visuomeniniai interesai nėra vien tik individualių interesų suma. Abipusė individualaus ir kolektyvinio intereso priklausomybė lemia tai, kad atskiro žmogaus interesai negali būti menkinami ar ignoruojami. Individualių interesų pripažinimas, jų ekonominis, politinis, socialinis, organizacinis ir teisinis užtikrinimas atitinka visuomeninius interesus, tokia padėtis iš esmės turi atsispindėti ir visuose visuomenės institutuose. Atskirų asmenų interesai gali nesutapti ir net būti visiškai priešingi nei visuomenės ar didelių jos grupių interesai, tačiau kiek jiems nepritarų didelės socialinės grupės ar net visa visuomenė, jie gali egzistuoti, t. y. asmuo, siekdamas tam tikro gėrio, gali veikti nepaisydamas visuomenės nuomonės, jeigu nepažeidžia Konstitucijos ir įstatymų, nevaržo kitų žmonių teisių ir laisvių. Tokių prieštaravimų griaujančių pobūdį privalo slopinti valstybė.⁵³

Visuomenės interesų užtikrinimas, gynyba bei įgyvendinimas yra atskiro individo vystymosi pagrindas. Individas net ir išlikdamas didžiausia vertybe privalo derinti savo interesus su visuomenės bei valstybės interesais. Tik taip jis ir gali būti vertingas ir tikrai laisvas, tik

⁵⁰ Leonas P. Teisės enciklopedija. Kaunas, 1931. P.157. // Iš Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004. P.348.

⁵¹ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004. P.347.

⁵² Ten pat, P.347.

⁵³ Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 2 (6). P.130-131.

derindamas savo interesus su kitų interesais individas gali išlikti visuomenės terpėje.⁵⁴ Viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės.⁵⁵ Konstitucijoje įtvirtintos vertybės – asmens teisių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas ir viešasis interesas – negali būti priešinos. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą.

Subjektyvią asmens teisę visada galima kildinti iš viešojo intereso ir konkrečiame ginče paremti privatų interesą viešuoju. Pasiremti viešojo intereso argumentu ginčo šalims naudinga, nes, viena vertus, teisiniame ginče taip parodomas privataus intereso pagrįstumas, antra vertus, pademonstruojama, jog ginamas viešasis interesas. Dažnai dėl visuomenėje vykstančių sudėtingų ekonominių, socialinių procesų yra sudėtinga identifikuoti viešąjį interesą, jį atskirti nuo privataus intereso ar ribotos žmonių grupės interesų. Dažnai susiduria keli viešieji interesai, pavyzdžiui, interesas turėti sveiką ir harmoningą aplinką, interesas sukurti geresnes ir teritoriškai lygiavertes gyvenimo sąlygas, gyvenamųjų vietovių ir infrastruktūros sistemų plėtojimo interesus, interesas saugoti išteklius, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, rekreacijos išteklius, palaikyti ekologinę pusiausvyrą, interesus skatinti investicijas.⁵⁶ Tokie atvejai aiškiai parodo, kad viešojo intereso gynimu gali būti dažnai piktnaudžiaujama.

Taigi, atskirti, kokie interesai yra viešieji, o kokie privatūs, nėra taip paprasta. Bendriausia prasme, privatūs interesai tapatinami su konkrečiu asmeniu, tuo tarpu viešieji interesai yra naudingi, reikalingi visai visuomenei ir jie yra viešieji, nes neturi jokio realaus privataus savininko.

3. 4. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė

Kaip jau minėta, teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl viešojo intereso kategorijos turinio. Yra nemažai diskusijų, bandymų apibrėžti ir paaiškinti kas yra viešasis interesas, kaip šis interesas turi būti įgyvendintas bei apsaugotas. Tačiau bendros nuomonės minėtais klausimais mokslinėje literatūroje nėra.

⁵⁴ Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 2 (6). P.131.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 40-977.

⁵⁶ Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertizė „Dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963“ // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/lri_ekspertize_del_lietuvos_respublikos_viesojo_intereso_gynimo_civiliniame_ir_administraciniame_procese_istatymo_projekto_nr_xp_1963/4468;from_topic_id;158; prisijungimo laikas: 2011 m. sausio 19 d.

Šiuolaikinėje teisės literatūroje pateikiami įvairūs viešojo intereso apibrėžimai. Viešasis interesas dažnai tapatinamas su visuomeniniu interesu, kurį pripažįsta valstybė ir reguliuoja (užtikrina) teisė.⁵⁷ Kai kurie užsienio valstybių teisės mokslininkai viešuoju (bendru) interesu laiko gyvybiškai būtiną gausių socialinių grupių ir visos visuomenės būseną, kurią įgyvendinti (pasiekti, plėtoti, apsaugoti) turi valstybė.⁵⁸ Viešasis interesas atlieka svarbias funkcijas. Jis užtikrina visuomenės ir valstybės pamatines egzistavimo sąlygas ir garantuoja pavienių ir grupinių privačių interesų patenkinimą.⁵⁹

Mokslinėje literatūroje pateikiamos įvairios viešojo intereso koncepcijų klasifikacijos. F. J. Soraufas⁶⁰ ir A. Mackonis išskiria penkis būdus, kuriais galima grįsti viešojo intereso apibrėžimą: visuomenės interesas kaip bendrai turima vertybė; viešasis interesas kaip išmintingas tikslas ar norma; viešasis interesas kaip moralinis imperatyvas; viešasis interesas kaip interesų balansas; viešasis interesas kaip neapibrėžtas dalykas.⁶¹

J. Gumbis išskiria šešias viešojo intereso vertinimo kryptis (viešojo intereso sampratų tipologijas): procesinį požiūrį; daugumos nuomonės požiūrį; naudos arba naudingumo požiūrį; bendro intereso požiūrį; bendrų vertybių požiūrį ir funkcinį požiūrį.⁶²

D. Korsakaitė, analizuodama viešąjį interesą valstybinio reguliavimo požiūriu, pateikia tokią viešojo intereso koncepcijų klasifikaciją: viešasis interesas kaip visuotinė sutartis; viešasis interesas kaip didžiausios naudos išraiška; viešasis interesas kaip pusiausvyra ir viešasis interesas kaip aukštesnis tikslas.⁶³ D. Korsakaitė taip pat nurodo, kad viešasis interesas – tai visa apimantis, normatyvinis, konservatyvus ir visiems lygiai taikomas instrumentas, abstrakčiomis normomis sudarantis geresnes sąlygas kiekvienam siekti savų interesų, panaudojant turimas žinias ir savo gebėjimus.⁶⁴

E. Krivka nurodo, kad viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos įvairių grupių bendrieji neindividualizuoti (nepriklausantys

⁵⁷ Кряжков А. В. Публичный интерес: понятие, виды, защита // Государство и право. 1999, Nr. 10. С.92.

⁵⁸ Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002, Nr. 9. С.24-25.

⁵⁹ Тихомиров Ю. А. Право и публичный интерес // Законодательство и экономика. 2002, Nr. 3 // Iš Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.23.

⁶⁰ Sorauf F. J. The Public Interest Reconsidered // The Journal of Politics. 1957, Nr. 4. P.616-639 // Iš Mackonis A. Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė // Teisės problemos. 2009, Nr. 2 (64). P.93.

⁶¹ Mackonis A. Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė // Teisės problemos. 2009, Nr. 2 (64). P.94-95.

⁶² Gumbis J. Changes in social phenomena and their conceptualisation: international and national contexts // Socialiniai mokslai. 2006, Nr. 1 (53). P.8-9 // Iš Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.219.

⁶³ Korsakaitė D. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas // Ekonomika. 2006, Nr. 76. P.43.

⁶⁴ Ten pat, P.49.

konkreiems asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai.⁶⁵

E. Monkevičius, analizuodamas viešojo intereso gynimo problemą aplinkosaugos ginčiuose, nurodo, kad viešasis interesas aplinkosaugos santykiuose yra Konstitucijos ir įstatymų saugomas visuomenės ar jos dalies interesas saugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio žalingo ūkinės ar antropogeninės veiklos poveikio, išsaugoti ir atkurti gamtos išteklius ir taip užtikrinti visuomenės darnų vystymąsi, gyvenimo kokybę ir sveikatos apsaugą.⁶⁶

U. Trumpulis pateikia tokį viešojo intereso apibrėžimą: viešasis interesas yra žmogaus ir jo teisių pirmumu pagrįstas visuomenės bei valstybės interesas, užtikrinantis Konstitucijoje įtvirtintų siekių įgyvendinimą, atskiro žmogaus, visuomenės, valstybės egzistavimą bei vystymąsi.⁶⁷

Įvertinus požiūrių į viešąjį interesą mokslinėje literatūroje įvairovę, galima teigti, kad egzistuoja beveik tiek pat viešojo intereso teorijų, kiek yra autorių, rašančių šia tema.

Iš mūsų pateiktų klasifikacijų matyti, jog skirtingi autoriai pateikia skirtingą viešojo intereso koncepcijų skaičių, skirtingai jas įvardija, tačiau atskirų koncepcijų analizė leidžia teigti, jog pateikiamos klasifikacijos turi daugiau bendro nei atrodo iš pirmo žvilgsnio. Atskirų koncepcijų išskyrimas grindžiamas arba akcentuojant vieną iš viešojo intereso elementų (objektą ar subjektą), arba jo nustatymo būdą. Remiantis šiais kriterijais, manytume, kad yra išskirtinos tokios viešojo intereso koncepcijos: procedūrinė; daugumos nuomonės; bendrųjų vertybių ir bendrojo intereso. Procedūrinė ir bendro viešojo intereso koncepcijos pabrėžia viešojo intereso nustatymo būdą, bendrųjų vertybių koncepcija šio intereso objektą (vertybes), o daugumos nuomonės koncepcija akcentuoja subjektą.⁶⁸

Procedūrinis požiūris į viešąjį interesą yra grindžiamas prielaida, jog konkretus sprendimas ir jo sukeltos pasekmės atitiks viešąjį interesą, jeigu jis bus priimtas vadovaujantis nustatytomis taisyklėmis. Akivaizdu, kad pagrindinės ir pačios bendriausios taisyklės yra įtvirtintos valstybių konstitucijose, todėl konstitucijos principų bei normų pagrindu sukurtų žemesnės galios teisės aktuose įtvirtintų normų laikymasis neišvengiamai veda prie viešojo intereso įgyvendinimo. Procedūrinio viešojo intereso pažiūrų šalininkams pakanka vien to, kad sprendimas būtų priimtas laikantis procesinių normų, o jo pasekmių vertinimas jiems nėra

⁶⁵ Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. P.244.

⁶⁶ Monkevičius E. Viešojo intereso gynimo problema aplinkosaugos ginčiuose // Socialinių mokslų studijos. 2009, Nr. 1 (1). P.40.

⁶⁷ Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 2 (6). P.134.

⁶⁸ Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.219.

įdomus. Viešasis interesas čia suprantamas kaip teisėtumo standartas ir aksioma, jog sprendimas, priimamas viešojo intereso labui, kyla iš nustatyto proceso.⁶⁹

Taigi, procedūrinėje viešojo intereso koncepcijoje tik labai nedaug arba apskritai neskiriama dėmesio viešojo intereso turiniui.

Daugumos nuomonės viešojo intereso koncepcijos šalininkai teigia, jog viešasis interesas yra toks interesas, kurį palaiko didžioji visuomenės dalis. Mūsų nuomone, daugumos nuomonės viešojo intereso teorija nedera su demokratinės teisinės valstybės koncepcija. Šios koncepcijos teiginiai leidžia daryti išvadą, jog dauguma visada turės pranašumą prieš mažumas, dominuos jų atžvilgiu, galės primesti savo valią neatsižvelgdama į mažumų interesus. Iš esmės čia viešojo intereso kategorija pakeičiama daugumos kategorija, tačiau daugumos interesų įgyvendinimas dar nereiškia, kad yra įgyvendinamas viešasis interesas.

Darytina išvada, kad daugumos nuomonės viešojo intereso koncepcija nėra ir negali būti taikoma demokratinėje, teisinėje valstybėje, paties viešojo intereso apibūdinimas tik kaip daugumos intereso yra nepagrįstas, neatitinka nediskriminavimo principo, todėl gali įgyvendinti diskriminacinius apribojimus. Mūsų įsitikinimu, daugumos principas gali būti taikomas tik išskirtiniais atvejais, t. y. tik tada, kai išnaudojus visas interesų derinimo priemones nepavyksta pasiekti kompromiso. Todėl teigtina, kad daugumos principas neturi tiesioginio ryšio su viešuoju interesu.⁷⁰

Bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcija yra grindžiama šio intereso objektyviaja puse, tiksliau, susitelkiama į intereso objektą – vertybę. Viešuoju interesu yra laikoma tai, kas yra vertinga visiems arba bent plačiai pripažįstama kaip vertybė, t. y. bendra visiems vertybė.⁷¹ Čia viešasis interesas yra etinis standartas, tikslas, kurio turi siekti individai, visuomenė bei valstybė. Priešingai nei daugumos nuomonės viešojo intereso koncepcijoje, bendrųjų vertybių požiūrio šalininkams viešasis interesas nėra tik privačių subjektų interesų suma. Teigtina, jog čia viešasis interesas kyla ne iš individų asmeninių pageidavimų, o iš idealų, kurių kiekvienas asmuo turėtų siekti. Toks interesas yra ypatingos svarbos, nes suderina individualius bei grupinius interesus, nukreipia juos tinkama linkme. Dauguma aptariamą sampratą šalininkų mano, kad viešasis interesas yra pastovus, nekintantis ir akivaizdus.⁷²

⁶⁹ Gumbis J. Changes in social phenomena and their conceptualisation: international and national contexts // Socialiniai mokslai. 2006, Nr. 1 (53). P.8 // Iš Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.220.

⁷⁰ Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.222-223.

⁷¹ Sorauf F. J. The Public Interest Reconsidered // The Journal of Politics. 1957, Nr. 4, P.619 // Iš Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.223.

⁷² Bozeman B. Public values and public interest: counterbalancing economic individualism. Washington: Georgetown University Press, 2007. P. 83-99 // Iš Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.224.

Vertinant bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepciją teigtina, jog joje nekyla poreikis kalbėti apie individualių ar grupinių interesų ir viešojo intereso derinimą, viešasis interesas čia visada bus viršesnis, nes jo pagrindas yra stabilios, nekintančios bendros vertybės, kurių pasiekimas ar apsaugojimas yra naudingas visiems. Konfliktai gali kilti tik tarp viešųjų interesų ir tik jie gali būti tarpusavyje derinami, o individualūs ar grupiniai interesai turi paklusti viešajam interesui.⁷³

Pažymėtina, kad bendrųjų vertybių viešojo intereso sampratos iš dalies laikosi Lietuvos administraciniai teismai. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinime nurodoma, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas laikosi plačios viešojo intereso koncepcijos. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje pripažįstama, kad viešasis interesas, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymą, paprastai turėtų būti suvokiamas kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai. Taip pat pažymima, kad viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Lietuvos Respublikos Konstitucija.⁷⁴

Vis dėlto, Lietuvos administracinių teismų formuojama viešojo intereso samprata nelaikytina grynai bendrųjų vertybių samprata, kadangi bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcijos šalininkai teigia, jog viešasis interesas yra pastovus ir nekintantis, o remiantis Lietuvos teismų praktika darytina išvada, kad viešasis interesas yra laikomas dinamišku ir kintančiu.

Bendrojo intereso koncepcijoje viešasis interesas yra suprantamas kaip visuma bendrų visiems visuomenės nariams interesų arba kaip interesas, kuris būtų visiems bendras, jeigu kiekvienas visuomenės narys būtų racionalus ir nešališkas. Bendrajam interesui yra būdinga tai, jog individas gali jį patenkinti tik tuo atveju, jeigu šis interesas yra vertinamas bei palaikomas kitų visuomenės narių (pvz., švarus oras, vanduo, saugumas ir pan.).⁷⁵ Bendrojo intereso viešojo intereso koncepcijai būdingi trys pagrindiniai požymiai: viešojo intereso dinamiškumas; bendra nauda, kuri pasiekama einant į kompromisus bei derinant interesus. Be to, teigtina, jog viešasis interesas analizuojamoje sampratoje nėra tapatinamas vien tik su tam tikrų didelių grupių interesais, t. y. kiekybinis kriterijus joje nėra toks reikšmingas. Čia didžiausia reikšmė teikiama

⁷³ Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.225.

⁷⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinimas // Administracinė jurisprudencija. 2008, Nr. 16 // <http://www.infolex.lt/tp/141587>; prisijungimo laikas: 2011 m. sausio 23 d.

⁷⁵ Gumbis J. Changes in social phenomena and their conceptualisation: international and national contexts // Socialiniai mokslai. 2006, Nr. 1(53). P.8-9 // Iš Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.226-227.

bendrosios gerovės didinimui neteikiant pirmumo nei individualiems, nei grupiniams ar net visuomenės interesams. Ši viešojo intereso koncepcija kritikuojama dėl savo neapibrėžtumo, apibūdinimo platumo. Teigiama, jog ši teorija sunkiai pritaikoma, nes žmonės nesutaria dėl tikslų, kurių turėtų būti siekiama, ir net jei sutariama dėl tikslų, tai nesutariama, kokiomis priemonėmis šie tikslai geriausiai bus pasiekti.⁷⁶

Darytina išvada, kad nė viena viešojo intereso koncepcija nėra pajėgi vienodu pagrindu apibūdinti viešojo intereso. Tačiau teigtina, kad kiekviena iš jų, pabrėždama konkretų šio intereso požymį arba kelis požymius, leidžia geriau suvokti šio reiškinio prasminę ir funkcinę įvairovę bei jo pasireiškimo galimybes, būtinas įgyvendinimo sąlygas. Procedūrinė viešojo intereso koncepcija nėra pajėgi baigtinai apibūdinti viešąjį interesą. Daugumos nuomonės viešojo intereso koncepcija yra diskriminacinė: viešasis interesas pakeičiamas daugumos interesu ir taip skatina ne bendros darnos pagrindų kūrimą, o socialinę atskirtį ir naujus konfliktus. Bendrųjų vertybių viešojo intereso koncepcijoje pabrėžiant viešojo intereso objektą nepagrįstai užmirštama socialinio gyvenimo dinamika, neįvertinamas individualių interesų poveikis viešojo intereso formavimuisi, skirtingų viešųjų interesų santykio, atitinkančio Konstitucijos reikalavimus, įtvirtinimui. Bendrųjų interesų viešojo intereso koncepcijoje pabrėžiamas bendrosios gerovės siekis, kuris įgyvendinamas derinant skirtingus interesus. Ši koncepcija leidžia viešąjį interesą apibūdinti ne tik kaip tam tikro subjekto interesą, ne tik kaip visiems rūpimą vertybę, bet ir kaip santykį tarp šių vertybių. Vertinant Lietuvos Respublikos teismų praktiką konstatuotina, jog būtent bendrųjų interesų viešojo intereso koncepcija yra vyraujanti Lietuvoje.⁷⁷

⁷⁶ Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8). P.228.

⁷⁷ Ten pat, P.228-229.

4. VIEŠOJO INTERESO SAMPRATA LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTUOSE IR TEISMŲ PRAKTIKOJE

Viešojo intereso neapibrėžtumas yra labai sudėtinga civilinio proceso įstatymų taikymo teorinė ir praktinė problema. Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra apibrėžta viešojo intereso sąvoka. Teisės literatūroje šią problemą siūloma spręsti paliekant viešojo intereso sąvokos aiškinimą vien tik teismų praktikai. Tačiau pažymėtina, kad teismai negali pateikti norminių viešojo intereso požymių, o tik atlikti šios sąvokos aiškinimą konkrečioje nagrinėjamoje situacijoje.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra pasisakęs, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, kurios turinys negali būti iš anksto apibrėžtas ir gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas.⁷⁸ Taigi, teismai gali pateikti tik vertybinius kriterijus, kurie gali nurodyti tik aiškinimo kryptį, tačiau tokie kriterijai nėra pakankami apibrėžiant viešąjį interesą ir jo ribas.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas savo 2007 m. lapkričio 7 d. ekspertinėse išvadose kritikuodamas grupės Lietuvos Respublikos Seimo narių pateiktą Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame procese įstatymo projektą⁷⁹ nurodė, kad iš esmės neįmanoma *a priori* pasakyti, kokiose gyvenimo srityse reikia ginti viešąjį interesą, neįmanoma išskirti visuomeninio gyvenimo sritis, kurioms būtų suteiktas prioritetas, nes joks viešasis interesas negali būti svarbesnis, negu visuomenės socialinės, ekonominės plėtros ir kiti interesai.⁸⁰

Esame įsitikinę, kad būtina įstatymuose nustatyti viešąjį interesą apibūdinančius požymius, kriterijus, kurie leistų atriboti viešąjį interesą nuo privačių ir grupinių interesų. Tokios pozicijos laikosi ne tik Lietuvos mokslininkai, nagrinėję problemas, susijusias su viešojo intereso sampratos atskleidimu (pavyzdžiui, E. Krivka, U. Trumpulis), tačiau ir Lietuvos praktikai. Lietuvos Respublikos Prezidentūroje 2010 m. lapkričio 5 d. vykusios diskusijos „Viešojo intereso gynimas teismuose: subjektai ir jų įgaliojimų apimtis“ metu Lietuvos vyriausiojo

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje *R. P. v. S. Ž. ir L. Ž. leidinio (duomenys neskelbtini) redakcija*, bylos Nr. 3K-3-695/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *Microsoft Korporacija (JAV), Symantec Korporacija (JAV), bendroji įmonė UAB „VTeX“ (Lietuva) v. UAB DK, Censum*, bylos Nr. 3K-3-774/2003.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=289608; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 3 d.

⁸⁰ Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertizė „Dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963“ // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/lri_ekspertize_del_lietuvos_respublikos_viesojo_intereso_gynimo_civiliniame_ir_administraciniame_procese_istatymo_projekto_nr_xp_1963/4468;from_topic_id;158; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 3 d.

administracinio teismo pirmininkas R. Piličiauskas pažymėjo, kad „toks neapibrėžtumas viešojo intereso srityje palieka teisėjui labai daug laisvės. Kiekvienas teisėjas turi tam tikrą vertybių sistemą, supratimą apie jas. Nebūtinai teisėjų nuomonės gali sutapti sprendžiant kuris interesas yra svarbesnis ir kuris yra gintinas. Tai gali sąlygoti nevienodą teismų praktiką. Todėl jeigu būtų daugiau aiškumo ir tikslumo šiame reglamentavime, teismams būtų lengviau“.⁸¹ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas S. Šedbaras taip pat sutiko su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko pozicija ir nurodė, kad „prokurorui reikia pavyzdinio sąrašo kriterijų, kad visuomenė žinotų, jog tam tikrais atvejais prokuroras turi pradėti ginti viešąjį interesą. Tai būtų prokuratūros labui“. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos kancleris R. Klovas pažymėjo, kad „būtina nors šiek tiek apibrėžti viešąjį interesą, kad būtų aiškiau“. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininko pavaduotojas J. Sabatauskas pažymėjo, kad „turi būti aiškiai atribota kur yra privatus bei grupinis interesai ir kur yra viešasis interesas“.⁸²

Taigi, Lietuvos teorijoje ir praktikoje yra daug neapibrėžtumo, kas yra viešasis interesas ir kokios yra jo gynimo ribos. Nuodugnus viešojo intereso sampratos atskleidimas yra svarbus tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu. Todėl siekiant kuo išsamiau atskleisti viešojo intereso sampratą Lietuvos teisinėje sistemoje, šioje darbo dalyje bus aptarti šios kategorijos reiškimosi lygmenys: viešojo intereso sąvokos apibrėžtumo teisės aktuose problema, viešojo intereso apraiškos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje bei viešojo intereso sąvokos formavimas Lietuvos teismų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo) praktikoje.

4. 1. Viešojo intereso sąvokos apibrėžtumo teisės aktuose problema

Kaip jau minėta, Lietuvos Respublikos teisės aktuose viešojo intereso sąvoka nėra apibrėžta, nors teisės aktai numato galimybę ginti viešąjį interesą. Maža to, teisės aktuose vartojamos skirtingos sąvokos. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse⁸³ (toliau – CK) (pavyzdžiui, CK 2.34 straipsnio 2 dalyje, 2.125 straipsnio 2 dalyje, 6.225 straipsnio 1 dalyje ir kt.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse⁸⁴ (toliau – CPK) (pavyzdžiui, CPK 5 straipsnio 3 dalyje, 41 straipsnio 2 dalyje, 42 straipsnio 2 dalyje, 49 straipsnio 1, 2, 3, ir 5 dalyse, 50 straipsnio 1 dalyje, 83 straipsnio 1 dalies 5 punkte, 144 straipsnio 2 dalyje, 320 straipsnio 2

⁸¹ Lietuvos Respublikos Prezidentūra. Apskritoj stalo diskusija „Viešojo intereso gynimas teismuose: subjektai ir jų įgaliojimų apimtis“ // http://www.president.lt/lt/prezidento_veikla/spaudos_centras/video_galerija/2010-11-05_2233/videoshow.html; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 1 d.

⁸² Ten pat.

⁸³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

dalyje ir kt.) ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme⁸⁵ (toliau – Prokuratūros įstatymas) (pavyzdžiui, Prokuratūros įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 7 punkte, 9 straipsnio 3 dalies 8 punkte, 19 straipsnio 1 dalyje ir kt.) vartojama sąvoka „viešasis interesas“, o Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁸⁶ (toliau – Konstitucija) 118 straipsnio 2 dalyje „asmens, visuomenės ir valstybės teisių bei teisėtų interesų“ sąvoka ir kt. Visos šios sąvokos – „visuomenės poreikiai (reikmės)“, „valstybės poreikiai (reikmės)“, „savivaldybės poreikiai (reikmės)“ – žymi viešąjį interesą ir yra sietinos su konstitucine tautos gerovės samprata.⁸⁷

CPK 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad įstatymų nustatytais atvejais pareiškimą teismui dėl viešojo intereso gynimo valstybės vardu gali pareikšti prokuroras arba kita įstatymų įgaliota institucija, o 49 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad įstatymų numatytais atvejais prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti asmenys gali pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti. Šios normos yra bendrosios, kartu ir blanketinės, nukreipiančios į kitus įstatymus. Vienas iš jų yra Prokuratūros įstatymas, kurio 19 straipsnio 2 dalies 1 punktas numato prokuroro teisę ginant viešąjį interesą, kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu, prašymu, kai prokuroras turi pagrindą manyti, kad pažeisti teisės aktų reikalavimai. Šiuo atveju ginti viešąjį interesą prokuroras gali ne tik pagal asmens, asmenų grupės, institucijos ar organizacijos kreipimąsi, bet ir savo iniciatyva, taip pat tada, kai viešąjį interesą privalantys ginti asmenys nesiėmė priemonių pažeidimams pašalinti. Taigi, Prokuratūros įstatymo prasme viešojo intereso gynimas yra teisės aktų pažeidimų pašalinimas pagal prokuratūrai suteiktus įgalinimus, o Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 2 dalies 1 punktas, neribodamas prokuroro kompetencijos šioje srityje konkrečiais atvejais, apibrėžia prokuroro įgalinimus pareikšti ieškinį teisme. Todėl kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka, gindamas viešąjį interesą, prokuroras gali visais atvejais, nustatęs tokį teisės aktų pažeidimą, kurio pobūdis, prokuroro nuomone, turi esminės reikšmės asmenų, jų grupių, valstybės ir visuomenės teisėms bei teisėtiems interesams ir sudaro pagrįstas prielaidas prokuroro reiškiamo materialinio teisinio reikalavimo patenkinimui.⁸⁸

Pažymėtina, kad prokuroro teisė pareikšti ieškinį, prašymą, pareiškimą, be Prokuratūros įstatymo, atskirais atvejais yra specialiai aptarta CK ir CPK. Pavyzdžiui:⁸⁹

- CK 1.84 straipsnis numato prokurorui teisę pareikšti ieškinį dėl neveiksnaus fizinio asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu;

⁸⁵ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 64-3142.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1316.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas „Dėl privatizavimo objekto išbraukimo iš privatizavimo objektų sąrašo“ // Valstybės žinios. 2007, 123-5043.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 29 d. konsultacija „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso ir Darbo kodekso normų taikymo“ // <http://www.infolex.lt/tp/35527>; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 4 d.

⁸⁹ Asser D., Baltutytė A., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P.220-222.

- CK 1.85 straipsnis įtvirtina prokuroro teisę pareikšti ieškinį dėl ribotai veiksnus fizinio asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu;
- CK 2.10, 2.11 straipsniai (CPK 463 straipsnio 1 dalis, CPK 463 straipsnio 6 dalis) numato, kad prokuroras gali kreiptis į teismą dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksniumi bei dėl nepilnamečio nuo 14 iki 18 metų teisės savarankiškai disponuoti savo pajamomis bei turtu apribojimo ar atėmimo;
- CK 2.29 straipsnio 1 dalis (CPK 449 straipsnio 2 dalis ir 454 straipsnio 2 dalis) nustato, kad prokuroras gali paduoti pareiškimą dėl asmens paskelbimo mirusiu ar nežinia kur esančiu, taip pat dėl bylos, kurioje nuspręsta fizinį asmenį paskelbti mirusiu ar pripažinti nežinia kur esančiu, atnaujinimo (CPK 459 straipsnis);
- CK 2.114 straipsnio 5 dalis, 2.125 straipsnio 2 dalis nustato, kad prokuroras, gindamas viešąjį interesą, gali paduoti ieškinį dėl juridinio asmens įsteigimo pripažinimo neteisėtu, dėl juridinio asmens veiklos tyrimo;
- CK 3.32 straipsnis nustato, kad teismas prokuroro pareiškimu gali atšaukti vienam sutuoktiniui leidimą atlikti tam tikrus veiksmus be kito sutuoktinio sutikimo;
- CK 3.38, 3.39 straipsniai numato prokuroro teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl santuokos pripažinimo tam tikrais pagrindais negaliojančia;
- CK 3.55 straipsnio 2 dalis (CPK 538 straipsnis) nustato, kad neveiksnaus asmens interesais prašymą dėl santuokos nutraukimo gali paduoti ir prokuroras;
- CK 3.163 straipsnis prokurorui suteikia teisę visais atvejais imtis priemonių vaikų teisėms užtikrinti, jei tėvai ar globėjai (rūpintojai) jas pažeidinėja. Ši prokuroro teisė, be to, konkrečiai nurodyta kitose CK Trečiosios knygos normose: CK 3.182 straipsnis – prokuroras gali paduoti prašymą dėl vaiko atskyrimo nuo tėvų ir dėl jo atskyrimo panaikinimo; CK 3.185 straipsnis – dėl tėvų nušalinimo nuo vaikui priklausančio turto tvarkymo; CK 3.201 straipsnio 1 dalis – dėl priteisto vaikui išlaikymo sumažinimo ar padidinimo; CK 3.203 straipsnis – dėl ne vaiko interesais panaudoto vaikui skirtu išlaikymo priteisimo;
- CK 3.243 straipsnio 6 dalis, 3.246 straipsnio 3 dalis (CPK 494 straipsnis) nustato, kad prokuroras gali kreiptis į teismą dėl globos ir rūpybos panaikinimo, globėjo ar rūpintojo nušalinimo;
- CK 3.263 straipsnis (CPK 497 straipsnio 1 ir 2 dalys) nustato, kad prokuroras gali paduoti teismui pareiškimą dėl nuolatinės globos (rūpybos) vaikui nustatymo, globėjo (rūpintojo) skyrimo;

- CK 6.763 straipsnio 3 dalis nustato, kad prokuroras gali kreiptis į teismą dėl įgaliojimo panaikinimo įgaliotojo interesais ar viešajam interesui ginti, jei pats įgaliotojas negali kreiptis į teismą dėl sveikatos būklės ar kitų priežasčių;
- CPK 493 straipsnis nustato, kad bylose dėl globos ir rūpybos prokuroro pareiškimu turto administratorius gali būti nušalintas nuo pareigų arba pakeistas kitu asmeniu.

Darytina išvada, kad įstatymuose tiesiogiai suteikus prokurorui teisę kreiptis su pareiškimu ar ieškiniu ginti viešąjį interesą, įstatymų leidėjas šių kategorijų bylose preziūmuoja viešojo intereso buvimą.⁹⁰

Prokuroro uždavinys reikšti ieškinį dėl socialiai saugomo asmens apsaugos esant juridiniam pagrindui turėtų būti vertinamas ne kaip teisė, o pareiga, kuri visais atvejais privalo būti tinkamai, visapusiškai ir laikantis teisės aktų reikalavimų įgyvendinta.⁹¹

2010 m. prokurorai, gindami socialiai saugomų asmenų teises ir teisėtus interesus, pagal gautus ir išnagrinėtus prašymus bei savo iniciatyva pateikė teismams 750 procesinių dokumentų. 2009 metais teismams buvo pateikta 728 procesiniai dokumentai.⁹² Didžiąją dalį ieškinių, teikiamų teismams CPK tvarka, sudaro ieškiniai dėl nukentėjusiųjų nuo nusikalstamų veikų gydymo išlaidų atlyginimo ir ieškiniai (prašymai, pareiškimai), pateikti ginant fizinių asmenų interesus.⁹³ Viena aktualiausių prokuratūros veiklos sričių ginant viešąjį interesą – tai pažeistų vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimas. 2010 metais prokurorai, gindami nepilnamečių asmenų interesus, teismams pateikė 364 procesinius dokumentus, o 2009 metais – 332.⁹⁴

Iš statistinių prokurorų darbo ataskaitų matyti, kad prokurorai yra pateikę teismams ieškinių, pareiškimų, prašymų, kurių reikalavimų suma 2007 m. buvo 71 336 464 Lt, 2008 m. – 118 619 881 Lt, 2009 m. I pusmetį – 40 659 809 Lt. Priteista prokurorų reikalavimų suma

⁹⁰ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2006 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. I-11 patvirtintos metodinės rekomendacijos viešajam interesui ginti // <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspVie%C5%A1ojointeresogynimas/tabid/163/Default.aspx>; prisijungimo laikas 2011 m. vasario 10 d.

⁹¹ Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2008 m. spalio 9 d. apibendrinamoji pažyma Nr. 13.13-6 „Dėl 2008 m. pirmąjį pusmetį pateiktų prokurorų procesinių dokumentų, parengtų ginant socialiai saugomų teises ir teisėtus interesus, ir jų nagrinėjimo teismuose rezultatų“ // <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspVie%C5%A1ojointeresogynimas/tabid/163/Default.aspx>; prisijungimo laikas 2011 m. vasario 10 d.

⁹² Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto ir Lietuvos žmogaus teisių asociacijos 2011 m. balandžio 6 d. organizuotos konferencijos „Viešasis interesas ir jo gynimas“ medžiaga.

⁹³ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2006 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. I-11 patvirtintos metodinės rekomendacijos viešajam interesui ginti // <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspVie%C5%A1ojointeresogynimas/tabid/163/Default.aspx>; prisijungimo laikas 2011 m. vasario 10 d.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto ir Lietuvos žmogaus teisių asociacijos 2011 m. balandžio 6 d. organizuotos konferencijos „Viešasis interesas ir jo gynimas“ medžiaga.

atitinkamais metais: 2007 m. – 22 350 449 Lt, 2008 m. – 12 408 012 Lt, o 2009 m. I pusmetį – 10 377 737 Lt.⁹⁵

Prokuroro dalyvavimas civiliniame procese neišsprendžia visų problemų, susijusių su viešojo intereso apsauga ir gynimu. Yra nepaprastai daug įvairių socialinių sluoksnių ir grupių interesų pačiose įvairiausiose srityse, pavyzdžiui, aplinkos apsaugos, švietimo, įmonių veiklos, vartojimo, konkurencijos bei daugelyje kitų. Kai yra tokia viešojo intereso įvairovė, viena valstybės institucija nepajėgia aprėpti visų problemų, kartais jų net negali žinoti. Kaip minėta, kreipimasis į teismą su pareiškimu kito asmens teisėms ar viešajam interesui apginti yra dispozityvumo principo išimtis, todėl CPK 49 straipsnis numato, kad tik įstatymų nustatytais atvejais valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti asmenys gali pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti.⁹⁶ Dėl šios priežasties yra reikšminga apžvelgti kitus teisės aktus, kurie numato tam tikrų subjektų teisę kreiptis į teismą, kad apgintų viešąjį interesą, ir jos įgyvendinimo ypatybes.

Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas⁹⁷ numato Vyriausybės atstovo teisę ginti viešąjį interesą, kurį pažeidžia savivaldybės institucijos ar pareigūnai. Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo 4 straipsnio 2 dalis nustato, kad Vyriausybės atstovas, nustatęs, kad remiantis savivaldybės administravimo subjekto teisės aktu, neatitinkančiu Konstitucijos ir įstatymų, yra sudarytas sandoris savivaldybės vardu ir tas sandoris pažeidžia viešąjį interesą, taip pat kai yra kitų įstatymų numatytų sandorių negaliojimo pagrindų, Vyriausybės atstovas bendrosios kompetencijos teismui pareiškia ieškinį dėl viešojo intereso gynimo CPK 49 straipsnio 1 dalyje nustatytu pagrindu. Kad Vyriausybės atstovai naudojami šia įstatymo jiems suteikta teise, patvirtina teismų praktika.⁹⁸

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2009 m. kovo 24 d. apžvalgoje Nr. 30 pažymėjo, kad su vartotojų teisių apsauga susijusiuose ginčiuose neretai peržengiamos privačių santykių ribos, vartotojų teisių gynimas vertintinas kaip viešasis interesas, svarbus ne tik pačiam vartotojui, bet ir didelei visuomenės daliai.⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2001 m. balandžio 18 d. nutartyje konstatavo, kad vartotojų gynimas yra prioritetinga valstybės ekonominės ir socialinės

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2009 m. gruodžio 28 d. apibendrinamoji pažyma Nr. 13.13-10 „Dėl prokurorų veiklos vykdymo procese pagal 2007, 2008 metais ir 2009 m. 6 mėn. priimtus teismų sprendimus (nutartis)“ // <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspVie%C5%A1ojointeresogynimas/tabid/163/Default.aspx>; prisijungimo laikas 2011 m. vasario 10 d.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Seimo Antikorupcijos komisijos 2003 m. balandžio 9 d. išvada „Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame procese“ // http://www3.lrs.lt/docs3/kad4/W3_VIEWER.ViewDocp_int_tekst_id=24637&p_int_tv_id=4393&p_org=0.htm; prisijungimo laikas 2011 m. vasario 3 d.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 41-1935.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėtinės teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Vyriausybės atstovas Klaipėdos apskrityje v. Klaipėdos miesto savivaldybės taryba, UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ ir R. B.*, Nr. 3K-7-123/2005.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. 30. Teismų praktika. 2009, Nr. 30. // <http://www.infolex.lt/tp/129168>; prisijungimo laikas: 2011 m. kovo 6 d.

politikos dalis, kurios pagrindas yra Konstitucijos 46 straipsnio 5 dalis, numatanti, kad valstybė gina vartotojo interesus.¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2009 m. gruodžio 1 d. nutartyje pažymėjo, kad vartotojo teisių gynimas vertintinas kaip viešasis interesas, svarbus ne tik pačiam vartotojui, bet kartu ir didelei visuomenės daliai ar net visai visuomenei.¹⁰¹ Atsižvelgiant į tai, kad vartotojų teisių apsauga yra konstitucinis valstybės ūkio tvarkymo principas ir Lietuvos valstybės įsipareigojimas, kylantis iš Europos Sąjungos teisės, bei į tai, kad su vartotojų teisių apsauga susijusiuose ginčiuose neretai peržengiamos privačių santykių ribos, vartotojo teisių gynimas vertintinas kaip viešasis interesas, svarbus ne tik pačiam vartotojui, bet kartu ir didelei visuomenės daliai ar net visai visuomenei. Dėl to ginčą nagrinėjantis teismas turi pareigą vartojimo sutarčių sąlygų atitiktį sąžiningumo kriterijams vertinti *ex officio*.¹⁰² Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme¹⁰³ vartotojų viešajam interesui ginti yra skiriamas šio įstatymo septintas skirsnis „Vartotojų viešojo intereso gynimas“. Šio įstatymo 30 straipsnio 1 dalis nustato, kad vartotojų viešąjį interesą gina Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba ir įstatymo 31 straipsnyje nustatytas sąlygas atitinkančios vartotojų asociacijos, o įstatymų nustatytais atvejais – kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir juridiniai asmenys.

Aplinkai padaroma žala neabejotinai yra visos visuomenės ir valstybės interesas, todėl aplinkos apsaugos srityje teisė ginti viešąjį interesą suteikta daugeliui institucijų (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijai, Valstybinei aplinkos apsaugos inspekcijai prie Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos, Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams ir t. t.). Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo¹⁰⁴ 7 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad suinteresuota visuomenė turi teisę Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo užginčijant sprendimų, veiksmų ar neveikimo aplinkos ir jos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo srityje materialinį ar procesinį teisėtumą. To paties įstatymo 33 straipsnyje numatyta, jog pareikšti ieškinius dėl padarytos žalos turi teisę asmenys, kurių sveikatai, turtui ar interesams padaryta žalos bei Aplinkos ministerijos pareigūnai, kiti įstatymų įgalioti pareigūnai, kai padaryta žalos valstybės interesams. Svarbu pažymėti, kad teisę visuomeninėms organizacijoms ginti viešąjį interesą aplinkosaugos srityje

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *I. A. V. v. SP UAB „Karoliniškių būstas“*, bylos Nr. 3K-3-475/2001.

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *M. L. v. Latvijos Respublikos bendrovė Air Baltic Corporation AS*, bylos Nr. 3K-3-541/2009.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. 30. Teismų praktika. 2009, Nr. 30. // <http://www.infolex.lt/tp/129168>; prisijungimo laikas: 2011 m. kovo 6 d.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 153-6900.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 70-3472.

suteikia taip pat Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais¹⁰⁵.

Visuotinai pripažįstama, kad vaikai yra labiausiai pažeidžiama visuomenės dalis, dažniausiai negalinti pati ginti savo interesų teisme. Vaiko interesai – tai vaiko teisės ir galimybės įgyvendinti jas konkrečioje situacijoje.¹⁰⁶ Lietuvoje vaiko interesus gina šios specialios institucijos ir pareigūnai: Vaiko teisių apsaugos kontrolierius (pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymą¹⁰⁷) bei savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos (šią teisę tarnyboms numato CK, CPK bei Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 „Dėl Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“¹⁰⁸).

Lietuvoje pagal galiojančius teisės aktus įgaliojimus ginti viešąjį interesą turi taip pat Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija, Draudimo priežiūros komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, mokesčių administratorius, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, valstybės įmonė Valstybės turto fondas, profesinės sąjungos, žurnalistų etikos inspektorius, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijos bei Seimo kontrolierius.

Išanalizavus Lietuvos Respublikos teisės aktus, reglamentuojančius viešojo intereso gynimą, matome, kad teisės aktai numato galimybę ginti viešąjį interesą, tačiau, kaip jau buvo minėta, nei viename teisės akte nėra apibrėžta viešojo intereso samprata.

Tiesa, siekiant patobulinti viešojo intereso gynimo teisinį reguliavimą buvo priimtas specialaus Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas.¹⁰⁹ Tačiau šis įstatymo projektas sulaukė daug kritikos. Įstatymo projekto 1 straipsnio 2 dalyje nesėkmingai bandyta apibrėžti viešojo intereso gynimo sąvoką nurodant, kad ši sąvoka apima prokurorų, valstybės ir savivaldybių institucijų, suinteresuotų fizinių ir juridinių asmenų veiksmus „ginant tai, kas objektyviai yra vertinga, reikšminga ir naudinga visuomenei“. Tačiau tai, kas objektyviai vertinga, reikšminga ir naudinga visuomenei, yra bendroji gerovė. Bendroji gerovė yra viešojo intereso dalykas, bet ne viešasis interesas. Viešasis interesas yra objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos atskirų grupių bendrieji neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai

¹⁰⁵ Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais // Valstybės žinios. 2001, Nr. 73-2572.

¹⁰⁶ Asser D., Baltutytė A., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P.238.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5756.

¹⁰⁸ Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 „Dėl Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 145-6437.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=289608; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 4 d.

poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai. Be to, šiame įstatymo projekte nebuvo nustatyti aiškūs viešojo intereso požymiai,¹¹⁰ kuriais remdamiesi galėtume užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškinimą. Kai nėra viešąjį interesą apibūdinančių aiškių ir tikslių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, susiduriame su problema, kad civiliniame procese atsiranda pernelyg neapibrėžtos diskrecijos galimybė. Esant tokiai padėčiai, yra neišvengiama, kad teisės normos, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, aiškinamos nevienareikšmiškai. Siekiant teisės normų, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, nevienareikšmiškumą minimaliai sumažinti, reikėtų numatyti viešojo intereso objektyvius kriterijus ir norminius požymius.¹¹¹

Svarbu pažymėti, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte¹¹² iš dalies yra apibrėžtas viešasis interesas bei nustatyti tam tikri kriterijai, pagal kuriuos galima atskirti, kada galima pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti. Projekte siūloma CPK 49 straipsnio 1 dalyje nustatyti kriterijus, kokiais atvejais prokuroras turės teisę pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti: CK nurodytais atvejais; bylose, kylančiose iš viešųjų pirkimų teisinių santykių; bylose, kylančiose iš valstybės ar savivaldybių turto privatizavimo teisinių santykių; bylose, kylančiose iš išlikusio nekilnojamojo turto nuosavybės teisių atkūrimo teisinių santykių; bylose dėl tyčinio bankroto; kitais atvejais, kai yra pagrindas ginti visuomenės ar didelės jos dalies teises ir teisėtus interesus. Taigi, projekte iš dalies apibrėžiamas viešasis interesas, nurodant, kad tai yra „visuomenės ar didelės jos dalies teisės ir teisėti interesai“.

Apibendrinant, reikia pripažinti, kad netikslinga apibrėžti viešojo intereso sampratą konkrečiame įstatyme, nes ji bus gana abstrakti ir neapims visų visuomenės gyvenimo atvejų, visada liks pavojus, kad vienas ar kitas atvejis bus pamirštas, tai gali apsunkinti tiek efektyvų viešojo intereso įgyvendinimą, tiek efektyvią jo gynybą. Tačiau vis dėlto, esame įsitikinę, kad nors netikslinga tiksliai apibrėžti viešojo intereso sąvokos, būtina įstatymuose nustatyti viešąjį interesą apibūdinančius požymius, kriterijus. Tai padėtų tiek prokurorui, valstybės ir

¹¹⁰ Vyriausybės 2007 m. lapkričio 21 d. nutarimas Nr. 1243 „Dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1964, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1965, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1966, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių papildymo ir pakeitimo bei įstatymo papildymo 31-1 straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-1967, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96-1 straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-1968 ir Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 18 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-1969“ // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 123-5042.

¹¹¹ Krivka E. Viešojo intereso gynimo civiliniame procese reglamentavimo problemos // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104). P.50.

¹¹² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-1409 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357980&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2011 m. kovo 6 d.

savivaldybių institucijoms ir kitiems asmenims laiku ir tinkamai imtis tam tikrų priemonių ginti viešąjį interesą, tiek teismams nagrinėjant bylas, susijusias su viešojo intereso gynimu.

4. 2. Viešojo intereso samprata Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikoje

Viešasis interesas socialiniu požiūriu yra konstitucinė vertybė.¹¹³ Konstitucijoje¹¹⁴ nėra vartojama sąvoka „viešasis interesas“, tačiau, nepaisant to, galima be jokių abejonių teigti, kad Konstitucija yra pagrįsta viešojo intereso idėja. Tai patvirtina Konstitucijos preambulė, prasidedanti žodžiais „lietuvių tauta“. Atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis yra būtent viešojo intereso išraiška.

Konstitucijos 28 straipsnis nustato, kad „įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių“. Tai pamatinis principas, lemiantis šiuolaikinės civilizuotos visuomenės, kiekvieno asmens gyvenimo ir veiklos pagrindus. Asmuo, naudodamasis savo teisėmis ir laisvėmis turi veikti taip, kad nebūtų paminamos kitų asmenų teisės ir teisėti interesai, kad nebūtų pakenkta viešajam interesui. Leistino elgesio ribas apibrėžia įstatymai, todėl darytina išvada, kad įstatymo leidėjas, nustatydamas leistino elgesio variantą, taip apsaugo viešąjį interesą.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) jurisprudencijoje bandoma suformuluoti viešojo intereso sampratą. 2001 m. vasario 22 d. nutarime Konstitucinis Teismas nurodė, kad sąvoka „valstybės ir kitų asmenų teisės bei įstatymų saugomi interesai“ aiškinama „kaip apimanti valstybės, įvairių asmenų teises ir teisėtus interesus, kuriuos pažeidus būtų pažeistas ir viešasis interesas“.¹¹⁵

Nesant viešojo intereso formuluotės, Konstitucinis Teismas keliose bylose bandė nustatyti viešojo intereso kvalifikuojamuosius požymius ir įvardinti konkrečius visuomeninių santykių atvejus, kuriais dėl jų svarbumo išvelgė viešąjį interesą. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas savo nutarimuose pažymėjo, kad nusikaltimų kardymas, tyrimas, nustatymas yra viešasis interesas,¹¹⁶ žmonių sveikatos apsauga yra konstituciškai svarbus tikslas, viešasis

¹¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 40-977.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl prokuroro teisės kreiptis su pareiškimu į teismą“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 18-561.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Telekomunikacijų, Operatyvinės veiklos įstatymų ir Baudžiamojo proceso kodekso“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 93-4000.

interesas,¹¹⁷ daugiabučių namų tinkamas eksploatavimas bei jų išsaugojimas yra ne tik privatus savininkų, bet ir viešasis interesas,¹¹⁸ autoriaus teisių ir interesų gynyba nuo pažeidimų yra viešas interesas.¹¹⁹

Konstitucinis Teismas 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime konstatavo, kad „kiekvienas viešasis interesas tegali būti grindžiamas pamatinėmis visuomenės vertybėmis, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciškai motyvuoti“.¹²⁰

Pagrindinis viešojo intereso požymis atsispindi Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarime, kuriame nurodoma, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“.¹²¹ Taigi, šiame nutarime Konstitucinis Teismas viešojo intereso gynybą susiejo su visuomeniniu interesu, taip pripažindamas, kad viešasis interesas yra visos visuomenės interesas, šis interesas yra visa tai, kas objektyviai reikšminga, reikalinga, vertinga pačiai visuomenei. Antrasis svarbus požymis yra tas, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti konkrečių santykių viešojo intereso ribas, o sprendimai dėl viešojo intereso apibrėžimo ir jo patenkinimo būdo turi būti pagrįsti ir teisėti. Toks Konstitucinio Teismo požiūris atsispindi ir vėlesniuose nutarimuose. 2001 m. vasario 22 d. nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo, jog „atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti konkrečių santykių viešojo intereso ribas, įstatymuose, nepažeidžiant Konstitucijos, gali būti nustatyta, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar pareigūnai gali viešąjį interesą ginti teismo tvarka“.¹²²

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad „viešuoju interesu laikytinas ne bet koks teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, o tik toks, kuris atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; tai *inter alia* visuomenės atvirumas ir darna, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt. Tai toks visuomenės ar jos dalies interesas, kurį valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti, *inter alia* per teismus, pagal savo kompetenciją sprendžiančius bylas“.¹²³ Todėl

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl farmacinės veiklos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 28-1003.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl narystės daugiabučių namų savininkų bendrijose“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 110-3536.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl autorių teisių apsaugos“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 56-1669.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957.

¹²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 40-977.

¹²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl prokuroro teisės kreiptis su pareiškimu į teismą“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 18-561.

¹²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957.

kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad, nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės. O tais atvejais, kai sprendimą, ar tam tikras interesas turi būti laikomas viešuoju ir ginamas bei saugomas kaip viešasis interesas, turi priimti bylą sprendžiantis teismas, būtina tai motyvuoti atitinkamame teismo akte. Priešingu atveju kiltų pagrįsta abejonė, kad tai, kas teismo yra ginama ir saugoma kaip viešasis interesas, iš tikrųjų yra ne viešasis, bet privatus tam tikro asmens interesas.¹²⁴

Konstitucinis Teismas 2005 m. liepos 8 d. nutarime konstatavo, kad „viešasis interesas gali kisti, todėl įstatymų leidėjas gali, o tam tikrais atvejais ir turi, įstatymu keisti (plėsti, siaurinti arba kitaip koreguoti) savivaldybėms perduotų funkcijų apimtį ir turinį, perduoti savivaldybėms vykdyti naujas funkcijas, kurių jos iki tol nevykdė ir (arba) nustatyti, kad savivaldybės nebevykdo tam tikrų funkcijų, kurias jos iki tol vykdė, taip pat, kad įstatymų leidėjas gali, o tam tikrais atvejais ir privalo, atitinkamai koreguoti savivaldybių (jų institucijų, pareigūnų) kompetenciją (įgaliojimus), reikalingą savivaldybėms perduotoms funkcijoms vykdyti“.¹²⁵ Taigi, šiame Konstitucinio Teismo nutarime buvo padaryta išvada, kad viešasis interesas gali kisti, o įstatymų leidėjas, reaguodamas į tai, ne tik gali, bet tam tikrais atvejais ir privalo keisti valstybės institucijoms suteiktų teisių, susijusių su viešojo intereso apsauga, apimtį.¹²⁶

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime konstatavo, kad „Konstitucijoje vartojama sąvoka „valstybės tarnyba“ savo turiniu yra tapati sąvokai „viešojo tarnyba“. Konstitucijoje yra įtvirtinta tokia valstybės tarnybos samprata, kuri yra neatskiriamai susijusi su valstybės, kaip visos visuomenės organizacijos, paskirtimi užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą. Valstybės tarnyba yra valstybės tarnautojų profesinė veikla, susijusi su viešojo intereso garantavimu. Tai, kad valstybės tarnybos paskirtis yra garantuoti viešąjį interesą valstybės ir savivaldybių institucijoms vykdant viešąjį administravimą ir teikiant viešąsias paslaugas, o ne privačius šia veikla užsiimančių darbuotojų interesus, lemia valstybės tarnautojų, kaip korpuso, ypatingą formavimo tvarką, jų teisinio statuso specifiką, taip pat jų ypatingą atsakomybę visuomenei už jiems pavestų (patikėtų) funkcijų vykdymą“.¹²⁷ Konstitucijos 5 straipsnyje įtvirtinta, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Remiantis aptartu Konstitucinio Teismo nutarimu, darytina išvada, kad pagrindinė valstybės tarnybos paskirtis yra

¹²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 87-3274.

¹²⁶ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.65.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl valstybės tarnybos“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

garantuoti viešąjį interesą. Valstybės tarnyboje viešasis interesas turi dominuoti privačių interesų atžvilgiu.

Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir laiduoja medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus, kad įstatymas nustato piliečiams nemokamos medicinos pagalbos valstybinėse gydymo įstaigose teikimo tvarką. Aiškindamas šias Konstitucijos nuostatas Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „žmogaus ir visuomenės sveikata yra viena svarbiausių visuomenės vertybių“,¹²⁸ „žmonių sveikatos apsauga yra konstituciškai svarbus tikslas, viešasis interesas, o rūpinimasis žmonių sveikata traktuotinas kaip valstybės funkcija“.¹²⁹

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad aplinkos apsauga yra valstybės bei kiekvieno gyventojų rūpestis ir pareiga, viešieji ir privatūs interesai turi būti skirti aplinkos kokybei gerinti. Pagal Konstituciją natūrali gamtinė aplinka, gyvūnija ir augalija, atskiri gamtos objektai, taip pat ypač vertingos vietovės yra visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės. Žemės, miškų ir vandens telkinių tinkamas, racionalus naudojimas ir apsauga – Konstitucijos ginamas viešasis interesas.¹³⁰

Konstitucinis Teismas 2011 m. sausio 31 d. nutarime pažymėjo, kad „įstatymų leidėjas privalo nustatyti tokį statybos santykių teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrintas Konstitucijos ginamas viešasis interesas, *inter alia* natūralios gamtinės aplinkos, atskirtų gamtos objektų, saugomų teritorijų ir vertingų vietovių apsauga, tinkamas, racionalus žemės, miškų ir vandens telkinių naudojimas. Konstitucijos ginamas viešasis interesas tinkamai, racionaliai naudoti žemę, miškus ir vandens telkinius suponuoja įstatymų leidėjo pareigą įstatymu reglamentuojant statybos santykius nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų darnų teritorijos vystymąsi, sveikos gyvenamosios aplinkos formavimą, deramas gyvenamųjų vietovių infrastruktūros ir kitų veiklos sričių plėtros sąlygas“.¹³¹

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 23 straipsnio nuostatas savo nutarimuose¹³² ne kartą pažymėjo, kad nuosavybės teisės – vienos iš pamatinių žmogaus teisių – įgyvendinimas suponuoja ir tam tikras savininko pareigas. Tuo akcentuojama socialinė nuosavybės funkcija, reiškianti, kad savininkas, turėdamas teisę valdyti nuosavybę, ja naudotis ir

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas „Dėl sveikatos sistemos finansavimo, mokslo ir švietimo sistemos ilgalaikio finansavimo, valstybės biudžeto projekto rengimo ir sudarymo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. Nr. 72-3080.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Alkoholio kontrolės įstatymo ir alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 15-465.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas „Dėl statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, teisių pasekmių“ // Valstybės žinios. 2011, Nr. 14-602.

¹³¹ Ten pat.

¹³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.

disponuoti, negali pažeisti įstatymų, taip pat kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad šis konstitucinis įpareigojimas skirtas ne tik privačios nuosavybės teisės subjektams, bet ir valstybės bei savivaldybių institucijoms ir pareigūnams, turintiems įgaliojimus priimti sprendimus dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto valdymo, naudojimo bei disponavimo. Konstitucinis Teismas taip pat nurodė¹³³, kad negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį valstybei nuosavybės teise priklausantis turtas būtų valdomas, naudojamas, juo būtų disponuojama taip, kad būtų tenkinami tik vienos socialinės grupės ar atskirų asmenų interesai arba poreikiai ir šis turtas netarnautų viešajam interesui, visuomenės poreikiui, tautos gerovei. Konstitucinis Teismas ne kartą savo nutarimuose¹³⁴ akcentavo, kad privačios nuosavybės teisės neliečiamumo garantija nėra absoliuti, o savininko teisės valdyti turtą, jį naudoti bei disponuoti juo gali būti įstatymais ribojamos dėl visuomenei būtino intereso.

Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas laikosi pozicijos, kad įstatymu negalima nustatyti kokio nors baigtinio bylų, kuriose teismui leidžiama apginti viešąjį interesą, sąrašo arba bylų, kuriose teismui neleidžiama apginti viešojo intereso sąrašo.¹³⁵ Viešieji interesai taip pat neturi iš anksto nustatytos ir nekintančios hierarchijos. Joks viešasis interesas *a priori* nėra svarbesnis už kitus viešuosius interesus.¹³⁶

Apibendrinant Konstitucinio Teismo praktiką galime teigti, kad Konstitucinis Teismas viešąjį interesą supranta plačiai. Konstitucinis Teismas vartoja keletą sąvokų, išreiškiančių viešąjį interesą, kurios ir lemia specifinius šių kategorijų sampratos bei turinio aiškinimus. Konstitucinis Teismas jį sieja su visuomenės interesu, visuomenės poreikiu bei tautos gerove. Viešuoju interesu Konstitucinio Teismo praktikoje yra laikoma tai, kas yra objektyviai reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei.

4. 3. Viešojo intereso samprata Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje

Atsižvelgiant į viešojo intereso įvairiapusiškumą, daugiareikšmiškumą, taip pat į sparčią visuomenės kaitą, kurią lemia industrializacija, modernių technologijų vystymasis ir kiti veiksniai, pažymėtina, kad gali kisti ne tik viešojo intereso samprata, bet ir jo apimtis esant

¹³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimas „Dėl valstybinių profesinių sąjungų valdyto turto“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 93-4223.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl papildomos kriminalinės bausmės – turto konfiskavimo“ // Valstybės žinios. 1993, 70-1320.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl valstybės tarnybos“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

konkrečioms teisiniams santykiams. Dėl šių priežasčių Lietuvoje, kaip ir daugelyje užsienio valstybių, viešojo intereso sąvokos formavimas, aiškinimas yra paliktas teismų praktikai. Taigi, bylą nagrinėjantys teismai kiekvienu atveju sprendžia klausimą, ar interesas, į kurį kėsinamasi, nagrinėjamoje situacijoje pripažintinas viešuoju interesu.

Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje pripažįstama, kad materialinių teisių gynimas teisme nėra tik privatus šalių reikalas. Kiekviena civilinė byla reiškia ne tik teisinį, bet ir socialinį konfliktą, socialinę nesantaiką. Šiuo atžvilgiu visuomenės interesas yra labai aiškus ir paprastas – visuomenė suinteresuota savo stabilumu, kad būtų kuo mažiau socialinių ir teisinių nesutarimų. Kilus konfliktui visuomenė siekia, kad jis būtų išspręstas sąžiningai, greitai ir teisingai, nes tik tokiu būdu įmanoma atkurti sąlygišką visuomenės gyvenimo darną ir socialinę taiką. Visuomenė taip pat suinteresuota, kad jos gyvenimą reguliuotų socialiai teisingos teisės normos ir kad tos teisės normos būtų tinkamai taikomos nagrinėjant bylas teismuose. Taigi, nagrinėjant kiekvieną civilinę bylą, šalia privataus šalių intereso neabejotinai yra ir viešasis interesas – visuomenės interesas, kad teismas bylą išnagrinėtų teisingai, sąžiningai, operatyviai.¹³⁷

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) yra nurodęs, kad egzistuoja viešasis interesas, jog civilinės bylos būtų greitai ir teisingai nagrinėjamos.¹³⁸

Nagrinėdamas bylą, susijusią su senaties taikymu, LAT nurodė, kad „viešasis interesas yra išlaikyti civilinių teisių santykių stabilumą ir apibrėžtumą, taip pat viešasis interesas yra užtikrinti realią pažeistų subjektinių teisių apsaugą“.¹³⁹ Šioje situacijoje teismas vertino, kuris konkrečiu atveju viešasis interesas yra svarbesnis ir pažymėjo, kad viešasis interesas užtikrinti tikrąją pažeistų subjektinių teisių apsaugą nusveria interesą garantuoti teisių santykių stabilumą. Ši byla yra pavyzdys, kad kartais reikia ieškoti ne tik viešojo intereso ir privataus intereso pusiausvyros, o tiesiog nustatyti dviejų interesų pusiausvyrą, teismui reikia nurodyti, kuris iš dviejų interesų byloje yra svarbesnis. Vertėtų pažymėti, kad tokie teismų praktikos atvejai patvirtina, kad bendros viešojo intereso sąvokos nėra ir negali būti.¹⁴⁰

LAT pažymi, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas, bet ne *a priori*.¹⁴¹

¹³⁷ Mikelėnas V. Civilinis procesas. Vilnius: Justitia, 1997. T.1. P.197. // Iš Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.69.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Arthur Andersen“ v. UAB „Ūkas“*, bylos Nr. 3K-3-1212/2001.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. N. v. AB (duomenys neskelbtini)*, bylos Nr. 3K-3-275/2002.

¹⁴⁰ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.69.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje *R. P. v. S. Ž. ir L. Ž. leidinio (duomenys neskelbtini) redakcija*, bylos Nr. 3K-3-695/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *Microsoft Korporacija (JAV), Symantec Korporacija (JAV), bendroji įmonė UAB „VTeX“ (Lietuva) v. UAB DK, Censum*, bylos Nr. 3K-3-774/2003.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) taip pat pažymi, kad teismas kiekvieną kartą turi *ad hoc* nustatinėti viešojo intereso buvimo faktą, atsižvelgdamas į visas konkrečios bylos aplinkybes, joje nagrinėtinų klausimų pobūdį ir reikšmę.¹⁴² LVAT praktikoje pripažįstama, kad viešasis interesas, taikant Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymą¹⁴³ (toliau – ABTĮ), paprastai turėtų būti suvokiamas kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai, o asmens teisė ginti viešąjį interesą administracinių bylų teisenoje apibrėžiama kaip įstatymu numatytų asmenų teisė įstatymo numatytais atvejais kreiptis į administracinį teismą ginant tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai. Todėl administraciniai teismai, atsižvelgdami į konkrečias bylos aplinkybes, turi nustatyti, ar tai, dėl ko kreiptasi ginant viešąjį interesą, yra objektyviai reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai.¹⁴⁴ LVAT pažymi, kad kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, būtina nustatyti aplinkybę, kad, nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės.¹⁴⁵

LVAT 2005 m. spalio 27 d. nutartyje nurodė, kad „paprastai viešųjų interesų gynimas nėra susijęs su konkrečių asmenų teisių ar interesų pažeidimu, o yra susijęs su neindividualizuotu visuomenės, jos dalies ar tam tikrų asmenų grupių teisių bei interesų pažeidimu. Jei prokuroro paduotas skundas yra susijęs su privataus asmens teisių bei interesų, o ne su viešųjų interesų gynimu, tai prokuroras, gindamas asmeninius privataus asmens interesus bei teises, negali turėti didesnės apimtys teisių į teisminį privataus asmens tikrai ar tariamai pažeistų teisių gynimą, nei jų turi pats privatus asmuo“.¹⁴⁶ LVAT šioje nutartyje apibrėžia galimą viešojo intereso subjektų ratą: viešasis interesas gali būti susijęs su visa visuomene, jos dalimi ar didele asmenų grupe.

Kaip jau buvo minėta, LAT 2004 m. sausio 29 d. konsultacijoje pažymėjo, kad „viešasis interesas yra tai, kas turi esminę reikšmę asmenų, jų grupių, valstybės ir visuomenės teisėms bei teisėtiems interesams“.¹⁴⁷ Tai sveikatos apsauga, nuosavybės apsauga, mokestiniai santykiai,

¹⁴² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje *Panevėžio apygardos prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Panevėžio apskrities viršininko administracija, Rokiškio rajono savivaldybės administracija, valstybės įmonės Registrų centro Panevėžio filialas*, Nr. A¹⁷-742/2007.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 85-2566.

¹⁴⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinimas // Administracinė jurisprudencija. 2008, Nr. 16. // <http://www.infolex.lt/tp/141587>; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 6 d.

¹⁴⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 25 d. nutartis administracinėje byloje *Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras v. Trakų rajono savivaldybė*, Nr. A¹⁴⁶-335/2008.

¹⁴⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. spalio 27 d. nutartis administracinėje byloje *Utenos rajono apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Utenos apskrities viršininko administracija ir valstybės įmonės Registro centro Utenos filialas*, Nr. A(8)-1582-05.

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 29 d. konsultacija „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso ir Darbo kodekso normų taikymo“ // <http://www.infolex.lt/tp/35527>; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 7 d.

viešojo administravimo subjektų veikla, statybos teisiniai santykiai bei kitos visuomeninių santykių sritys, kuriose pripažįstama viešojo intereso gynimo svarba.

Svarbu pažymėti, kad Lietuvos apeliacinis teismas pabrėžė, jog „sąvoka „viešasis interesas“ apima pagrindinius principus, kuriais yra grindžiama valstybės teisinė sistema, valstybės ir visuomenės funkcionavimas. Viešąjį interesą nustato imperatyvios Konstitucijos ir kitų teisės šakų normos. Sandoriai, prieštaraujantys Konstitucijoje įtvirtintiems principams, imperatyvioms įstatymo normoms, teisingumui ir gerai moralei, pažeidžia viešąjį interesą ir yra negaliojantys“.¹⁴⁸ Šioje byloje teismas nustatė pagrindinius principus, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant viešąjį interesą.

Taigi, LAT ir LVAT viešojo intereso sąvoką ir būtinybę ginti viešąjį interesą nagrinėjo ne kartą. Viešojo intereso gynimo reikšmė pripažinta skirtingose visuomeninių santykių srityse ir bylą nagrinėjantys teismai formuluoja kriterijus, pagal kuriuos nustatomas viešasis interesas.

Viešasis interesas ypač aktyviai yra ginamas bylose, susijusiose su šeimos teisiniais santykiais. Prioritetinė vaiko teisių apsauga yra visos visuomenės reikalas. LAT 2002 m. gruodžio 16 d. nutartyje konstatavo, kad „vaikų teisių apsauga yra viešasis interesas, todėl taikant prievolių teisės normas, jos turi būti derinamos su šeimos teise, kurioje prioritetine pripažįstama vaiko teisių apsauga“.¹⁴⁹ Kitoje nutartyje LAT nurodė, kaip turi būti suprantama ir taikoma CK 3.85 straipsnio 2 dalis viešojo intereso gynimo kontekste. Teismas konstatavo, kad „minėta norma užtikrinama viešojo intereso – kad vaikas nebūtų paliktas be gyvenamojo būsto – apsauga ir kartu suvaržoma disponavimo nuosavybe teisė. Viešasis interesas apsiriboja būtiniausių vaiko poreikių tenkinimo užtikrinimu, todėl teismo leidimo reikalaujama tik tais atvejais, kai įkeičiamas ar perleidžiamas nekilnojamasis daiktas yra vienintelė arba pagrindinė šeimos gyvenamoji patalpa“.¹⁵⁰ Taigi, šioje nutartyje LAT, pripažindamas, kad vaikų teisių apsauga yra viešasis interesas, kartu pažymėjo, kad viešasis interesas nėra absoliutus, o apsiriboja būtiniausių vaiko poreikių patenkinimu.¹⁵¹

Teisės literatūroje ir teismų praktikoje pripažįstama, kad civilinio proceso tvarka nagrinėjamos bankroto bylos yra glaudžiai susijusios su viešuoju interesu. Bankroto institutas objektyviai turi didelę reikšmę visuomenei. Pirma, bankroto bylos iškėlimas sukelia *erga omnes* padarinius. Įmonės nemokumo faktas, nustatytas įsiteisėjusia teismo nutartimi vienoje civilinėje byloje, sukelia teisinių padarinių ir įgyja prejudicinę galią net ir asmenims, nedalyvavusiems nagrinėjant šią bylą (CPK 182 straipsnio 2 dalis). Kitoje byloje ginčyti nemokumo fakto nebėra

¹⁴⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugpjūčio 4 d. nutartis civilinėje byloje valstybės įmonė „Signalas“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija, bylos Nr. 2-287/2003.

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje O. K. v. Vilniaus miesto savivaldybė, bylos Nr. 3K-3-1547/2002.

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. UAB Sampo bankas, bylos Nr. 3K-3-90/2005.

¹⁵¹ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60). P.68.

jokios galimybės, ir visi asmenys turi jį pripažinti. Antra, bankroto bylos iškėlimas neišvengiamai paliečia visų įmonės kreditorių interesus, jiems nebeleidžiama patenkinti savo reikalavimų individualaus vykdymo tvarka ir jie tampa priversti konkuruoti su kitais kreditoriais dėl skolininko turto. Kadangi kreditoriais būna ne tik privatūs subjektai, bet ir valstybės institucijos, įpareigosios administruoti mokesčius ir valstybinio socialinio draudimo įmokas, bankroto bylos iškėlimas sukelia padarinių ir nacionaliniam biudžetui bei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui, o jie yra skirti visuomenės poreikiams tenkinti. Trečia, įsiteisėjus nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, su jos darbuotojais yra nutraukiamos darbo sutartys, ir tik ribotas skaičius darbuotojų, su kuriais sudaromos naujos terminuotos darbo sutartys, paliekamas dirbti bankroto proceso metu. Kadangi fiziniam asmeniui darbas dažnai yra vienintelis pajamų šaltinis, masinis darbuotojų atleidimas iš darbo uždeda visuomenei našą, nes ji privalės taikyti socialinės apsaugos mechanizmus ir bent laikinai užtikrinti šių asmenų (jų šeimos narių) poreikius. Ketvirta, bankroto bylos iškėlimas paprastai lemia įmonės likvidavimą. Tokiu būdu ūkio subjektas baigia egzistuoti ir prarandamas potencialus mokesčių mokėtojas ir darbdavys.¹⁵² Viešojo intereso egzistavimą bankroto bylose aiškiai pripažįsta Lietuvos teismų praktika. Nagrinėjant bankroto bylas dažnai bandoma atskleisti bankroto paskirtį, siejant ją pirmiausia su viešojo intereso gynimu. Teismai nurodo, kad „bankroto procesą reglamentuojančios teisės normos iš esmės – viešosios teisės normos ir jų tikslas – pašalinti iš apyvartos nemokius rinkos dalyvius“.¹⁵³ „Bylos, kylančios iš bankroto teisinių santykių, turi viešą interesą, kas įpareigoja bankroto bylą nagrinėjantį teismą būti aktyviu, suteikia teisę ir pareigą rinkti įrodymus, būtinus išnagrinėti bylą ir įvertinti reikšmingas jos aplinkybes visais esminiais aspektais“.¹⁵⁴

LAT konstatavo, kad restruktūrizavimo bylos taip pat yra susijusios su viešuoju interesu – sudaryti sąlygas laikinų finansinių sunkumų turinčioms įmonėms pasinaudoti restruktūrizavimo teikiamomis galimybėmis, tęsiant įmonės veiklą ir sudarant sąlygas išsaugoti darbo vietas, apsaugoti įmonės ir jos kreditorių interesus. Teismas, sprenddamas dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, turi būti aktyvus, nes tinkamu restruktūrizavimo procesą nustatančių teisės normų aiškinimu ir taikymu iš esmės grindžiamas būtinumas apginti viešąjį interesą – garantuoti restruktūrizavimo teisinių santykių stabilumą ir užtikrinti pažeistų subjektinių teisių apsaugą.¹⁵⁵ Restruktūrizavimo procese siekiama apsaugoti tiek finansinių įsipareigojimų nevykdančios įmonės kreditorių (tiek privačių, tiek valstybės institucijų),

¹⁵² Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P.23-24.

¹⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Marijampolės skyrius v. UAB „Litporta“*, bylos Nr. 2-704/2006.

¹⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Jūsų žavesiui“ v. J. S. firma „Kompanjola“*, bylos Nr. 2-141/2007.

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje *ŽŪB „A. J.“ v. UAB „Litagos prekyba“*, bylos Nr. 3K-3-264/2010.

darbuotojų, tiek pačios restruktūrizuojamos įmonės interesus. Tai lemia viešojo intereso egzistavimą restruktūrizavimo bylose, todėl tokio pobūdžio bylų nagrinėjimas turi būti operatyvus, nesudarant restruktūrizuojamai įmonei galimybių piktnaudžiauti procesu ir naudotis savo padėtimi.¹⁵⁶

LAT viešojo intereso buvimą pripažįsta ir statybos teisiniuose santykiuose, konstatuodamas, „kad yra viešasis interesas, jog statyba vyktų teisėtai“.¹⁵⁷ Įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti Konstitucijos ginamą viešąjį interesą, *inter alia* natūralios gamtinės aplinkos, atskirų gamtos objektų, saugomų teritorijų ir vertingų vietovių apsaugą, tinkamą, racionalų žemės, miškų ir vandens telkinių naudojimą, gali numatyti įvairias poveikio priemones, kuriomis siekiama pašalinti statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, pasekmes.¹⁵⁸ Tais atvejais, kai neteisėtų administracinių aktų pagrindu yra pastatyti statiniai, jeigu jų statyba pažeidė viešąjį interesą, viešojo intereso apgynimas reikštų neteisėtos statybos teisinių pasekmių pašalinimą, o ne vien administracinių aktų, kurie sąlygojo šias statybas, panaikinimą.¹⁵⁹ Kadangi egzistuoja didelis viešasis interesas statybų finansavimui naudojamų visuomenės lėšų tinkamu įsisavinimu, tokių statybos rangos sutarčių sudarymui bei vykdymui yra keliami didesni reikalavimai, nei kitomis lėšomis finansuojamoms statyboms.¹⁶⁰ Taigi, pripažintina, kad viešasis interesas egzistuoja tiek vykdant privačias statybas, tiek vykdant statybas, finansuojamas iš valstybės ar savivaldybės biudžetų.

Pagal LAT ir Lietuvos apeliacinio teismo praktiką taip pat yra akivaizdus viešasis interesas sveikatos apsaugos srityje. Šis viešasis interesas gali jungti tiek visą visuomenę – garantuojant sveikatos apsaugos užtikrinimą, tiek jos dalį – garantuojant tinkamą procedūrų atlikimą ligoniams. LAT pažymėjo, kad „asmens priverstinis hospitalizavimas yra jo teisės į laisvę apribojimas. Žmogaus teisė į laisvę pripažįstama viena pagrindinių žmogaus teisių ir įtvirtinama tiek nacionaliniais (Konstitucijos 20 straipsnio 1, 2 dalys), tiek ir tarptautiniais teisės aktais (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnis) bei tarptautinių žmogaus teisių gynimo institucijų jurisprudencijoje. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsauga ir gynimas yra vieni iš svarbiausių valstybės ir visuomenės uždavinių. Tai reiškia, kad viešasis interesas reikalauja šalinti bet kokius šių žmogaus ir visuomenės vertybių

¹⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 3 d. nutartis *UAB „Investicinių projektų vykdymo grupė“ v. AB DnB NORDB bankas, Ž. K., D. G. ir kt.*, bylos Nr. 2-820/2011.

¹⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilstarema“ v. UAB „Dekroja“ ir A. B.*, bylos Nr. 3K-3-82/2004.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas „Dėl statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, teisinių pasekmių“ // Valstybės žinios. 2011, Nr. 14-602.

¹⁵⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės administracija ir Neringos savivaldybės taryba*, bylos Nr. A⁸²²-65/2009.

¹⁶⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojama AB „Klaipėdos inžinerinės komunikacijos“ v. Klaipėdos miesto savivaldybė*, bylos Nr. 2A-354/2001.

pažeidimus“.¹⁶¹ Teismas šioje nutartyje pripažino ne tik tai, kad yra viešasis interesas pašalinti pažeidimus, susijusius su psichikos ligonių teisėmis, bet ir tai, jog egzistuoja visa apimantis viešasis interesas, kad būtų pašalinti visi žmogaus ir visuomenės vertybių pažeidimai. LAT 2010 m. gegužės 24 d. nutartyje pažymėjo, kad visuomenės saugumas yra viešasis interesas, todėl nagrinėdamas bylą šiuo aspektu teismas turi būti aktyvus, aiškintis, kokios konkrečios priežastys konkrečios bylos atveju lemė ligos paūmėjimo nenustatymą ir kelio visuomenei pavojingam jos pasireiškimui neužkirtimą.¹⁶²

LAT 2006 m. kovo 22 d. nutartyje konstatavo, kad tinkamas valstybės institucijų ir pareigūnų funkcijų vykdymas yra viešojo intereso dalis. Kiekvienas valstybės pareigūnas ir institucija privalo be jokių išlygų laikytis įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų. Jeigu valstybės institucija ar pareigūnas pažeidžia įstatymą ar kitą teisės aktą, pakertamas piliečių pasitikėjimas valstybe, o kartu pažeidžiamas ir viešasis interesas, kad valstybės institucijų veikloje būtų užtikrintas teisėtumas ir jos tarnautų žmonėms.¹⁶³

Tinkamas teisės normų laikymasis, priimtų administracinių aktų neprieštaravimas aukštesnės galios teisės aktams, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, LVAT praktikoje taip pat pripažinti gintiniais viešojo intereso objektais. LVAT nurodė, kad „prokuroras gynė viešąjį interesą – tai, kad teisės normų būtų laikomasi, kad valstybės valdžią įgyvendinančios ir kitos valstybės bei savivaldybių institucijos, visi pareigūnai veiktų remdamiesi teise“.¹⁶⁴ Tačiau šiame kontekste pažymėtina, kad LVAT, vertindamas konkrečias bylos aplinkybes, nustatė, jog ne bet kuris teisės normų pažeidimas savaime lemia viešojo intereso pažeidimą. LVAT konstatavo, kad „tinkamas įstatymų taikymas yra vienas iš teisinės visuomenės interesų, tačiau šio intereso pažeidimas, pasireiškęs vien nustatytų procedūrų pažeidimu, neturėjusio įtakos priimto administracinio akto teisėtumui ir pagrįstumui, negali būti ginamas teisiniu būdu. Kriterijus, pagal kurį turi būti vertinama procedūros pažeidimo įtaka priimto administracinio akto teisėtumui, yra tikimybė, kad dėl šio pažeidimo buvo priimtas nepagrįstas sprendimas.“¹⁶⁵

Viešasis interesas ypač aktyviai ginamas bylose, susijusiose su aplinkos apsauga ir teritorijų planavimu. LAT nurodė, kad „neabejotinai yra visuomenės interesas garantuoti

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *K. L. v. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Žiegdrių psichiatrijos ligoninė*, bylos Nr. 3K-3-110/2004.

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje *S. P. v. R. L., Lietuvos valstybė, atstovaujama Sveikatos apsaugos ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-184/2010.

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. D. P., E. T., D. Ž., Vilniaus apskrities viršininko administracija*, bylos Nr. 3K-3-194/2006.

¹⁶⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje *Kauno apygardos vyriausiojo prokuroro pavaduotojas v. Marijampolės apskrities viršininko administracija ir Marijampolės savivaldybės administracija*, bylos Nr. A⁵⁷⁵-1576/2008.

¹⁶⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. balandžio 22 d. sprendimas administracinėje byloje *generalinio prokuroro pavaduotoja v. Vilniaus apskrities viršininko administracija*, bylos Nr. A¹⁴-416/2005.

natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsaugą, racionalų gamtos išteklių naudojimą, atkūrimą bei gausinimą”.¹⁶⁶ LVAT pažymėjo, kad „teritorijų planavimas – tai fizinių, juridinių asmenų veiklos teritorinis organizavimas, kuriuo siekiama užtikrinti viešąjį interesą – racionalų teritorijos panaudojimą specifiniu būdu“.¹⁶⁷ Viešojo intereso užtikrinimas teritorijų planavimo metu glaudžiai susijęs su saugomų teritorijų, kaip reikšmingos visuomeninės vertybės, apsauga. Pažymėtina, kad viešuoju interesu gali būti pripažįstama ir žemės sklypų, kurie nėra priskiriami saugomoms teritorijoms, apsauga. Taip pat paminėtina, kad aplinkos, kaip viešojo intereso, apsaugos problema kyla ne tik bylose, susijusiose su teritorijų planavimu, bet ir ginčiuose dėl nuosavybės teisių atkūrimo. Administracinėje byloje Nr. A⁸-1257/2007 teisėjų kolegija, įvertinusi Konstitucinio Teismo suformuotą nuostatą dėl aplinkos apsaugos, prioritetine vertybe pripažino ne nuosavybės teisių atkūrimą natūra, o miškų išsaugojimą, kurių apsauga kartu yra viešasis interesas. Teisiniu būdu gintini ir viešieji interesai, kuriais LVAT praktikoje pripažinti žemės reformos tikslai – asmenų teisės į žemės nuosavybę bei naudojimą įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis įgyvendinimas, neteisėtai nusavintos žemės grąžinimas ir socialinio teisingumo privatizuojant valstybinę žemę atkūrimas.¹⁶⁸ LVAT taip pat pažymėjo, kad „tinkama saugomų teritorijų (vertingų vietovių) apsauga yra suinteresuota visa visuomenė, todėl interesas, kad bet kokia veikla, galinti turėti neigiamos įtakos minėtoms teritorijoms, būtų vykdoma griežtai laikantis Konstitucijos, įstatymų ir jiems neprieštarujančių kitų teisės aktų reikalavimų, yra laikytinas viešuoju interesu“.¹⁶⁹

Pagal LRKT praktiką mokesčių sumokėjimas į valstybės biudžetą yra susijęs su viešuoju interesu.¹⁷⁰ LAT taip pat nurodo, kad „mokesčių, numatytų Lietuvos Respublikos įstatymuose, mokėjimas yra pareiga, nustatyta Konstitucijos 127 straipsnio. Mokesčiai yra valstybės biudžeto pajamos, valstybės gyvavimo finansinis pamatas. Tinkamas jų surinkimas visuomenei yra be galo svarbus. Teisingas įstatymų taikymas administruojant mokesčius yra viešasis interesas. Tokiose bylose teismas turi būti aktyvesnis, reikiamus įrodymus turi rinkti *ex officio*, o priimdamas procesinius sprendimus remtis ne tik šalių nurodytais teisiniais argumentais“.¹⁷¹

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje *Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės taryba ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-143/2010.

¹⁶⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje *R. D., M. A., S. B. ir kt. v. Kauno rajono savivaldybė*, bylos Nr. A⁴-247/2005.

¹⁶⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinimas // Administracinė jurisprudencija. 2008, Nr. 16. // <http://www.infolex.lt/tp/141587>; prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 9 d.

¹⁶⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės administracija ir Neringos savivaldybės taryba*, bylos Nr. A⁸²²-42/2009.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl administracinių teisės pažeidimų ir mokesčių administravimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 105-3318.

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *S. O. v. Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, bylos Nr. 3K-3-105/2005.

Nuosavybės teisė yra viena iš pamatinių žmogaus teisių. Todėl viešasis interesas taip pat yra ginamas bylose, susijusiose su nuosavybės teisiniais santykiais. Lietuvos teismuose yra nagrinėjamos bylos, susijusios su restitucija, daugiabučių namų tinkamu eksploatavimu, savivaldybei priklausančio turto valdymu, naudojimu, disponavimu, intelektinės nuosavybės apsauga ir kt. Pavyzdžiui, LAT 2005 m. vasario 28 d. nutartyje pažymėjo, kad „valstybės ar savivaldybės turtas, kaip viešosios nuosavybės teisės objektas, turi būti naudojamas tik siekiant patenkinti tam tikrus viešuosius interesus. Valstybei ar savivaldybei priklausančio turto perleidimas privatiems asmenims yra susijęs su viešojo intereso apsauga. Teisės normos, reglamentuojančios valstybės ar savivaldybės turto perleidimą, turi būti aiškinamos ir taikomos taip, kad būtų apgintas viešasis interesas.¹⁷² LAT 2009 m. spalio 9 d. nutartyje tai pat konstatavo, kad valstybei ar savivaldybei priklausančio turto privatizacija ir atsiskaitymas už jį, turto panaudojimo ir perleidimo bendrųjų poreikių patenkinimui klausimai yra susiję su viešojo intereso tenkinimu ir apsauga.¹⁷³

Svarbu pažymėti, kad bylose, kylančiose iš civilinių teisinių santykių, viešasis ir privatus interesas paprastai egzistuoja kartu, neretai iš dalies sutapdami. Nuosavybės teisių atkūrimo procese valstybės institucijų priimtais neteisėtais aktais paprastai pažeidžiamas ne tik viešasis, bet ir privatus interesas. Taigi, viešojo intereso gynimas kartu gali reikšti ir privataus intereso gynimą. LAT 2010 m. gegužės 31 d. nutartyje konstatavo, kad ginčijami administraciniai teisės aktai buvo priimti pažeidžiant teisės normas ir asmens, pretenduojančio atkurti nuosavybės teises į nusavintą turtą, bei jo teisių perėmėjo teisėtus interesus. Nustačius faktą, kad valstybės institucijos priimti aktai prieštarauja imperatyviosioms normoms, neabejotinai yra viešasis interesas, kad šis pažeidimas būtų kuo greičiau pašalintas. Dėl to prokuroras, nustatęs valstybės institucijos veikloje neteisėtumo faktą, ne tik turi teisę, bet ir privalo į tokį faktą reaguoti įstatymo nustatytais priemonėmis.¹⁷⁴

Pažymėtina, kad teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai viešuoju interesu yra pavadinta tai, kas iš tikrųjų yra privačiu interesu. Konkrečioje byloje yra svarbu nustatyti, ar pareiškėjas kreipėsi į teismą gindamas viešąjį interesą, subjektinę teisę, ar įstatymų saugomą interesą. Atveju, kada ginamas viešasis interesas, o kada pareiškėjas gina savo subjektnes teises ar įstatymo saugomus interesus, atribojimas, visų pirma, apibrėžia bylos nagrinėjimo dalyką ir lemia tam tikrų įrodinėjimo taisyklių taikymą. Nustatyti, ar pareiškėjas kreipėsi į teismą dėl savo subjektnės teisės ar dėl viešojo intereso gynimo, yra reikšminga dėl to, jog kai įstatymai

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ramunė“ v. UAB „Vengrobalt-K“*, bylos Nr. 3K-3-122/2005.

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *Jurbarko rajono savivaldybės administracija v. Jurbarko rajono žemės ūkio bendrovė*, bylos Nr. 3K-3-400/2009.

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje *J. R. v. Rokiškio rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras*, bylos Nr. 3K-3-240/2010.

nesuteikia pareiškėjui teisės kreiptis į teismą dėl jo nurodomo viešojo intereso gynimo, teisėjas privalo atsisakyti priimti tokį pareiškimą. Teismų praktikoje pripažįstama, kad pagrindiniai kriterijai, siekiant nustatyti, ar asmuo gina viešąjį interesą, ar savo subjektinę teisę, ar įstatymų saugomą interesą, yra teisiniai argumentai, aplinkybės, kuriomis jis grindžia savo reikalavimus.¹⁷⁵

LAT 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartyje konstatavo, kad nėra viešojo intereso. Šioje byloje LAT pažymėjo, kad teismas sprenddamas klausimą, ar yra viešasis interesas konkrečioje byloje dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo, turi analizuoti visas svarbias bylos aplinkybes. Vien tai, kad pažeista asmens nuosavybės teisė buvo atkurta ar kitaip atstatyta ne specialiojo įstatymo (t. y. Piliečių nuosavybės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo) nustatyta tvarka, savaime nereiškia, kad egzistuoja viešasis interesas, sudarantis pagrindą iš asmens išreikalauti nekilnojamąjį turtą. Turi būti įrodyta, kad asmuo neteisėtai įgyvendino jam nepriklausančią teisę. Viešojo intereso gynimo bylose sprendžiant klausimą, ar prokuroras yra tinkamas ieškovas, galima atsakyti tik nustatant, ar byla yra susijusi su viešuoju interesu. Tai kad byloje yra netinkamas ieškovas, gali paaiškėti ne tik pradinėse, bet ir vėlesnėse proceso stadijose. Tai reiškia, kad bylą iškėlus dėl viešojo intereso pažeidimo, teismas turi *ex officio* patikrinti, ar byloje yra viešasis interesas, ar jo nėra. Tai nelaikoma bylos nagrinėjimo ribų peržengimu.¹⁷⁶

Svarbu pažymėti, kad nustačius tai, jog subjektas, kuris kreipėsi į teismą, gina viešąjį interesą, savaime nereiškia, kad jo skundas bus patenkintas. LVAT 2009 m. vasario 12 d. nutartyje konstatavo, kad siekiant nustatyti, ar pareiškėjas tinkamai gina viešąjį interesą, nepakanka vien tik nustatyti faktą, kad ginamų interesų turinys atitinka viešųjų interesų turinį. Todėl bylą nagrinėjantis teismas, sprenddamas, ar pareiškėjo ginamas interesas pripažintinas viešuoju interesu, taip pat turi nustatyti, ar pareiškėjo keliami materialiniai reikalavimai yra pakankami pažeistajam viešajam interesui apginti. Pareiškėjo, ginančio viešąjį interesą, pareikšti materialiniai reikalavimai turi būti tinkami pažeistam viešajam interesui apginti.¹⁷⁷ Teismas, sprenddamas, ar yra pagrindas tenkinti skundą dėl viešojo intereso pažeidimo, taip pat įvertina, ar tokiu atveju nebus pažeista pusiausvyra tarp teisėtų lūkesčių ir teisinių santykių stabilumo bei viešojo intereso apsaugos, ar bus laikomasi proporcingumo principo.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinimas // Administracinė jurisprudencija. 2008, Nr. 16. // <http://www.infolex.lt/tp/141587>; prisijungimo laikas: 2011 m. kovo 11 d.

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto vyriausiasis prokuroras v. G. Z. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-306/2009.

¹⁷⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės administracija ir Neringos savivaldybės taryba*, bylos Nr. A⁸²²-65/2009.

¹⁷⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinimas // Administracinė jurisprudencija. 2008, Nr. 16. // <http://www.infolex.lt/tp/141587>; prisijungimo laikas: 2011 m. kovo 11 d.

Išanalizavus Lietuvos teismų praktiką darytina išvada, kad Lietuvos teismai dažnai apsiriboja konstatavimu, kad konkrečioje byloje yra viešasis interesas ir nebando konkrečiu atveju nustatyti viešojo intereso ribų, nurodyti kriterijų, kuriais remiantis buvo nustatytas viešasis interesas vienoje ar kitoje byloje. Manome, kad teismas, konkrečioje byloje nustatydamas viešojo intereso buvimą, privalo paaiškinti, kodėl jis nustatė tokį interesą. Tik tada byla apeliacine ar kasacine tvarka peržiūrintys teismai galės įvertinti, ar pirmosios instancijos teismas, atsižvelgiant į bylos medžiagą, priėjo teisingas išvadas.¹⁷⁹ Viešojo intereso sąvokos atskleidimas konkrečioje byloje ir sampratos formavimas yra reikšmingas dėl kelių priežasčių. Visų pirma, teismams yra suteikti konkretūs įgalinimai bylose, kuriose nustatoma, jog egzistuoja viešasis interesas. Pavyzdžiui, teismas savo iniciatyva gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jeigu tai yra būtina siekiant apginti viešąjį interesą (CPK 144 straipsnio 2 dalis), šeimos ir darbo bylose gali rinkti įrodymus, kuriais šalys nesiremia, jeigu, jo nuomone, tai yra būtina siekiant teisingai išspręsti bylą (CPK 376 straipsnio 1 dalis, 414 straipsnio 1 dalis), šeimos bylose privalo imtis priemonių šalims sutaikyti, taip pat siekti, kad būtų apsaugotos vaikų teisės ir interesai (CPK 376 straipsnio 2 dalis) ir kt. LAT 2009 m. balandžio 28 d. nutartyje pažymėjo, kad bylose, kuriose turi būti apgintas viešasis interesas, teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys tokiose bylose nepateikia įrodymų, taip pat tais atvejais, kai pateiktų įrodymų nepakanka reikšmingoms bylai aplinkybėms nustatyti.¹⁸⁰ Antra, prokuroras, turėdamas pagrindą manyti, kad pažeisti teisės aktų reikalavimai, gindamas viešąjį interesą turi kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu, prašymu. Aiškūs viešojo intereso nustatymo kriterijai, formuojami teismų, padėtų prokurorui įvertinti viešojo intereso buvimą konkrečioje situacijoje ir galimybę tokiu atveju kreiptis į teismą, siekiant apginti viešąjį interesą.

Apibendrinant pateiktą teismų praktiką, galime teigti, kad pirma, viešasis interesas yra labai įvairiapusis. Visuomenė yra suinteresuota, kad tėvai išlaikytų ir deramai auklėtų savo vaikus, kad būtų tausojama aplinka, kurioje gyvename, ir tinkamai naudojami gamtos ištekliai, kad būtų reikiamai tvarkomas valstybės turtas, nepažeidžiamos prigimtinės žmogaus teisės ir kt. Antra, viešasis interesas nėra absoliutus, jis paprastai apsiriboja būtiniausių visuomenės ar jos narių poreikių tenkinimu. Trečia, vienu metu gali egzistuoti skirtingi viešieji interesai ir tada reikia ieškoti šių interesų pusiausvyros. Ketvirta, viešasis interesas gali būti susijęs tiek su vienu individu, tiek su didele asmenų grupe ar su visa visuomene.

¹⁷⁹ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // *Justitia*. 2006, Nr. 2 (60). P. 70.

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Innovation Computer Group“ v. UAB „Regplasta“*, bylos Nr. 3K-3-199/2009.

IŠVADOS

1. Iškelta hipotezė pasitvirtino. Neįmanoma suformuluoti universalios viešojo intereso sampratos, kadangi ji bus abstrakti ir neapims visų visuomenės gyvenimo atvejų, visada liks pavojus, kad vienas ar kitas atvejis bus pamirštas, o tai apsunkintų tiek efektyvų viešojo intereso įgyvendinimą, tiek efektyvią jo gynybą. Viešasis interesas yra dinamiškas ir kinta.
2. Viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys visos visuomenės ar jos dalies svarbiausi poreikiai. Viešojo intereso subjektai – visuomenė ir socialinės grupės. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė.
3. Dėl visuomenėje vykstančių sudėtingų ekonominių, socialinių procesų yra sudėtinga identifikuoti viešąjį interesą, jį atskirti nuo privataus intereso ar ribotos žmonių grupės interesų. Bendriausia prasme, privatūs interesai tapatinami su konkrečiu asmeniu, tuo tarpu viešieji interesai yra naudingi, reikalingi visai visuomenei ir jie yra viešieji, nes neturi jokio realaus privataus savininko.
4. Lietuvos Respublikos teisės aktuose viešojo intereso sąvokos įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina, bet ir neįtvirtina jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, kuriais remdamiesi galėtume užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškinimą. Viešojo intereso sąvokos formavimas, aiškinimas yra paliktas teismų praktikai.
5. Lietuvos teismai dažnai apsiriboja konstatavimu, kad konkrečioje byloje yra viešasis interesas ir nebando konkrečiu atveju nustatyti viešojo intereso ribų, nurodyti kriterijų, kuriais remiantis buvo nustatytas viešasis interesas vienoje ar kitoje byloje.
6. Išanalizavus teismų praktiką darytina išvada, kad viešasis interesas pasižymi tokiais bruožais: pirma, viešasis interesas yra labai įvairiapusis (visuomenė yra suinteresuota, kad tėvai išlaikytų ir deramai auklėtų savo vaikus, kad būtų tausojama aplinka, kurioje gyvename, ir tinkamai naudojami gamtos išteklių, kad būtų reikiamai tvarkomas valstybės turtas, nepažeidžiamos prigimtinės žmogaus teisės ir kt.); antra, viešieji interesai neturi hierarchijos, o derinami konkrečioje situacijoje, jų sąrašas nėra baigtinis, o kilti jie turi iš Konstitucijoje saugomų gėrių; trečia, viešasis interesas nėra absoliutus, jis paprastai apsiriboja būtiniausių visuomenės ar jos narių poreikių tenkinimu; ketvirta, vienu metu gali egzistuoti skirtingi viešieji interesai ir tada reikia ieškoti šių interesų pusiausvyros; penkta, viešasis interesas gali būti susijęs tiek su vienu individu, tiek su didele asmenų grupe ar su visa visuomene.

PASIŪLYMAI

Lietuvos Respublikos teisės aktuose būtina nustatyti viešąjį interesą apibūdinančius požymius, kriterijus, kurie leistų atriboti viešąjį interesą nuo privačių ir grupinių interesų. Tai padės teismams nagrinėjant bylas, susijusias su viešojo intereso gynimu, prokurorui, valstybės ir savivaldybės institucijoms ir kitiems asmenims, įgaliotiems ginti viešąjį interesą bei visuomenei laiku ir tinkamai užtikrinti viešojo intereso apsaugą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Teisės aktai ir jų projektai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1316.
3. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais // Valstybės žinios. 2001, Nr. 73-2572.
4. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 85-2566.
5. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 70-3472.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
8. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas
Nr. XIP-1409 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=357980&p_query=&p_tr2=.
9. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto
aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=358003.
10. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 64-3142.
11. Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 41-1935.
12. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5756.
13. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 153-6900.
14. Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo
projektas Nr. XP-1963 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=289608.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 „Dėl Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 145-6437

16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 21 d. nutarimas Nr. 1243 „Dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963 ir kt.“ // Valstybės Žinios. 2007, Nr. 123-5042.
17. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2006 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. I-11 patvirtintos metodinės rekomendacijos viešajam interesui ginti // <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspVie%C5%A1ojointeresogynimas/tabid/163/Default.aspx>.

II. Specialioji literatūra:

1. Asser D., Baltutytė A., Driukas A. ir kt. Lietuvos CPK įgyvendinimo problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
2. Bozeman B. Public values and public interest: counterbalancing economic individualism. Washington: Georgetown University Press, 2007.
3. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Interneto versija // <http://www.lki.lt/dlkz>.
4. Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006, Nr. 2 (60).
5. Gumbis J. Changes in social phenomena and their conceptualisation: international and national contexts // Socialiniai mokslai. 2006, Nr. 1 (53).
6. Halder A., Filosofijos žodynas. Vilnius: Alma litera, 2002.
7. Henry Campbell Black M. A. Black's law dictionary. Šeštas leidimas. St. Paul, Minn., 1990.
8. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009.
9. Korsakaitė D. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas // Ekonomika. 2006, Nr. 76.
10. Krivka E. Intereso problema civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2007, Nr. 5 (95).
11. Krivka E. Viešojo intereso gynimo civiliniame procese reglamentavimo problemos // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104).
12. Krivka E. Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
13. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2003. T.1.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 29 d. konsultacija „Dėl kai kurių Civilinio proceso kodekso ir Darbo kodekso normų taikymo“ // <http://www.infolex.lt/tp/35527>.

15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. 30. // Teismų praktika. 2009, Nr. 30.
16. Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertizė „Dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963“ // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_lietuvos_respublikos_viesojo_intereso_gynimo_civiliniame_ir_administraciniame_procese_istatymo_projekto_nr_xp_1963/4468;from_topic_id;158.
17. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
18. Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2008 m. spalio 9 d. apibendrinamoji pažyma Nr. 13.13-6 „Dėl 2008 m. pirmąjį pusmetį pateiktų prokurorų procesinių dokumentų, parengtų ginant socialiai saugomų teises ir teisėtus interesus, ir jų nagrinėjimo teismuose rezultatus“ // <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspVie%C5%A1ojointeresogynimas/tabid/163/Default.aspx>.
19. Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2009 m. gruodžio 28 d. apibendrinamoji pažyma Nr. 13.13-10 „Dėl prokurorų veiklos vykdymo procese pagal 2007, 2008 metais ir 2009 m. 6 mėn. priimtus teismų sprendimus (nutartis)“ // <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspVie%C5%A1ojointeresogynimas/tabid/163/Default.aspx>.
18. Lietuvos Respublikos Seimo Antikorupcijos komisijos 2003 m. balandžio 9 d. išvada „Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame procese“ // http://www3.lrs.lt/docs3/kad4/W3_VIEWER.ViewDoc-p_int_tekst_id=24637&p_int_tv_id=4393&p_org=0.htm.
19. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas pagal viešąjį interesą ginančių subjektų skundus (prašymus), apibendrinimas // Administracinė jurisprudencija. 2008, Nr. 16.
20. Mackonis A. Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė // Teisės problemos. 2009, Nr. 2 (64).
21. Mikelėnas V. Civilinis procesas. Vilnius: Justitia, 1997. T.1.
22. Monkevičius E. Viešojo intereso gynimo problema aplinkosaugos ginčiuose // Socialinių mokslų studijos. 2009, Nr. 1 (1).
23. Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: Justitia, 2002.

24. Rekosh E. Who defines the public interest? Public interest law strategies in Central and Eastern Europe. Columbia University Budapest Law Center, 2005.
25. Sorauf F. J. The Public Interest Reconsidered // The Journal of Politics. 1957, Nr. 4.
26. Schumpeter J. A. Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. Vilnius: Mintis, 1998.
27. Trumpulis U. Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 4 (8).
28. Trumpulis U. Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas // Socialinių mokslų studijos. 2010, Nr. 2 (6).
29. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004.
30. Гак Г. М. Общественные и личные интересы и их сочетания при социализме // Вопросы философии. 1965, Nr. 4.
31. Глезерман Г. Интрес как социологическая категория // Вопросы философии. 1966, Nr. 10.
32. Гурвич М. А. Учение об иске. Москва: 1981.
33. Кряжков А. В. Публичный интерес: понятие, виды, защита // Государство и право. 1999, Nr. 10.
34. Михайлов С. В. Интерес как общенаучная категория и ее отражение в науке гражданского права // Государство и право. 1999, Nr. 7.
35. Рубинштейн С. Л. Основы психологии. Санкт Петербург: 1999.
36. Тихомиров Ю. А. Право и публичный интерес // Законодательство и экономика. 2002, Nr. 3.
37. Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002, Nr. 9.

III. Praktinė medžiaga:

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl papildomos kriminalinės bausmės – turto konfiskavimo“ // Valstybės žinios. 1993, Nr. 70-1320.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 40-977.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl autorių teisių apsaugos“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 56-1669.

4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl administracinių teisės pažeidimų ir mokesčių administravimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 105-3318.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl narystės daugiabučių namų savininkų bendrijose“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 110-3536.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 29-938.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl prokuroro teisės kreiptis su pareiškimu į teismą“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 18-561.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl farmacinės veiklos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 28-1003.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas „Dėl sveikatos sistemos finansavimo, mokslo ir švietimo sistemos ilgalaikio finansavimo, valstybės biudžeto projekto rengimo ir sudarymo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3080.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Telekomunikacijų, Operatyvinės veiklos įstatymų ir Baudžiamojo proceso kodekso“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 93-4000.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimas „Dėl valstybinių profesinių sąjungų valdyto turto“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 93-4223.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Alkoholio kontrolės įstatymo ir alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 15-465.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl valstybės tarnybos“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.

15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 87-3274.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 90-3529.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 102-3957.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas „Dėl privatizavimo objekto išbraukimo iš privatizavimo objektų sąrašo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 123-5043.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas „Dėl statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, teisinių pasekmių“ // Valstybės žinios. 2011, Nr. 14-602.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *I. A. V. v. SP UAB „Karoliniškių būstas“*, bylos Nr. 3K-3-475/2001.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Arthur Andersen“ v. UAB „Ūkas“*, bylos Nr. 3K-3-1212/2001.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. N. v. AB (duomenys neskelbtini)*, bylos Nr. 3K-3-275/2002.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje *O. K. v. Vilniaus miesto savivaldybė*, bylos Nr. 3K-3-1547/2002.

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje *R. P. v. S. Ž. ir L. Ž. leidinio (duomenys neskelbtini) redakcija*, bylos Nr. 3K-3-695/2003.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje *Microsoft Korporacija (JAV), Symantec Korporacija (JAV), bendroji įmonė UAB „VTeX“ (Lietuva) v. UAB DK, „Censum“*, bylos Nr. 3K-3-774/2003.
7. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje *Visuomeninė organizacija „Žvėryno bendruomenė“ v. Vilniaus miesto savivaldybės taryba ir Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. A-03-11-04.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilstarema“ v. UAB „Dekroja“ ir A. B.*, bylos Nr. 3K-3-82/2004.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *K. L. v. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Žiegždrių psichiatrijos ligoninė*, bylos Nr. 3K-3-110/2004.
10. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje *R. D., M. A., S. B. ir kt. v. Kauno rajono savivaldybė*, bylos Nr. A⁴-247/2005.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ramunė“ v. UAB „Vengrobalt–K“*, bylos Nr. 3K-3-122/2005.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje *G. K. v. UAB Sampo bankas*, bylos Nr. 3K-3-90/2005.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje *S. O. v. Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, bylos Nr. 3K-3-105/2005.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Vyriausybės atstovas Klaipėdos apskrityje v. Klaipėdos miesto savivaldybės taryba, UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ ir R. B.*, bylos Nr. 3K-7-123/2005.
15. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. balandžio 22 d. sprendimas administracinėje byloje *generalinio prokuroro pavaduotoja v. Vilniaus apskrities viršininko administracija*, bylos Nr. A¹⁴-416/2005.

16. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. spalio 27 d. nutartis administracinėje byloje *Utenos rajono apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Utenos apskrities viršininko administracija ir valstybės įmonės Registro centro Utenos filialas*, bylos Nr. A(8)-1582-05.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. D. P., E. T., D. Ž., Vilniaus apskrities viršininko administracija*, bylos Nr. 3K-3-194/2006.
18. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinėje byloje *Panevėžio apygardos prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. Panevėžio apskrities viršininko administracija, Rokiškio rajono savivaldybės administracija, valstybės įmonės Registrų centro Panevėžio filialas*, bylos Nr. A¹⁷-742/2007.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, I. S., L. Z., F. Z., J. K., A. Z. ir V. I. D.*, bylos Nr. 3K-3-578/2007.
20. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 25 d. nutartis administracinėje byloje *Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras v. Trakų rajono savivaldybė*, bylos Nr. A¹⁴⁶-335/2008.
21. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje *Kauno apygardos vyriausiojo prokuroro pavaduotojas v. Marijampolės apskrities viršininko administracija ir Marijampolės savivaldybės administracija*, bylos Nr. A⁵⁷⁵-1576/2008.
22. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės administracija ir Neringos savivaldybės taryba*, bylos Nr. A⁸²²-42/2009.
23. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje *Klaipėdos apygardos vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės administracija ir Neringos savivaldybės taryba*, bylos Nr. A⁸²²-65/2009.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Innovation Computer Group“ v. UAB „Regplasta“*, bylos Nr. 3K-3-199/2009.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto vyriausiasis prokuroras v. G. Z. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-306/2009.

26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *Jurbarko rajono savivaldybės administracija v. Jurbarko rajono žemės ūkio bendrovė*, bylos Nr. 3K-3-400/2009.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *M. L. v. Latvijos Respublikos bendrovė Air Baltic Corporation AS*, bylos Nr. 3K-3-541/2009.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje *Klaipėdos miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Neringos savivaldybės taryba ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-143/2010.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje *S. P. v. R. L., Lietuvos valstybė, atstovaujama Sveikatos apsaugos ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-184/2010.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje *J. R. v. Rokiškio rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras*, bylos Nr. 3K-3-240/2010.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje *ŽŪB „A. J.“ v. UAB „Litagros prekyba“*, bylos Nr. 3K-3-264/2010.

Kitų teismų praktika:

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje *James and Others v. the United Kingdom* // <http://www.echr.coe.int>.
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium* // <http://www.echr.coe.int>.
3. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojama AB „Klaipėdos inžinerinės komunikacijos“ v. Klaipėdos miesto savivaldybė*, bylos Nr. 2A-354/2001.
4. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugpjūčio 4 d. nutartis civilinėje byloje valstybės įmonė *„Signalas“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 2-287/2003.
5. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Marijampolės skyrius v. UAB „Litporta“*, bylos Nr. 2-704/2006.

6. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Jūsų žavesiui“ v. J. S. firma „Kompanjola“*, bylos Nr. 2-141/2007.
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. vasario 3 d. nutartis *UAB „Investicinių projektų vykdymo grupė“ v. AB DnB NORDBANKAS, Ž. K., D. G. ir kt.*, bylos Nr. 2-820/2011.

IV. Kiti šaltiniai:

1. Lietuvos Respublikos Prezidentūra. Apskritojo stalo diskusija „Viešojo intereso gynimas teismuose: subjektai ir jų įgaliojimų apimtis“ // http://www.president.lt/lt/prezidento_veikla/spaudos_centras/video_galerija/2010-11-05_2233/videoshow.html.
2. Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto ir Lietuvos žmogaus teisių asociacijos 2011 m. balandžio 6 d. organizuotos konferencijos „Viešasis interesas ir jo gynimas“ medžiaga.

SANTRAUKA

„Viešojo intereso samprata civilinio proceso teisėje“

Pagrindinės sąvokos: civilinis procesas, viešasis interesas, viešojo intereso samprata, privatus interesas.

Magistro baigiamajame darbe siekiama atskleisti viešojo intereso sampratą Lietuvos teisinėje sistemoje. Taip pat įvardijami esminiai probleminiai aspektai, susiję su viešojo intereso sąvokos apibrėžimu. Darbo pradžioje nustatomas viešojo intereso gynimo pagrindumas civiliniame procese. Kitoje darbo dalyje pateikiama intereso prigimties mokslinių teorijų apžvalga, interesų klasifikacija ir interesų rūšys. Skirstant interesus pagal subjektus išskiriami viešieji interesai. Trečioje magistro baigiamojo darbo dalyje atskleidžiama viešojo intereso samprata užsienio ir Lietuvos teisės doktrinoje, išskiriami du pagrindiniai viešojo intereso elementai, t. y. viešojo intereso subjektai ir objektas. Siekiant atskleisti viešojo intereso prasmę, atskiriamas viešasis interesas nuo privataus intereso, taip pat remiantis užsienio bei Lietuvos mokslininkų darbais pateikiamos skirtingos viešojo intereso koncepcijos, atliekama jų analizė bei teisinis vertinimas. Paskutinėje magistro baigiamojo darbo dalyje analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys viešojo intereso apsaugą, nustatoma, kad nei viename teisės akte nėra apibrėžta viešojo intereso samprata. Analizuojami Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo ir Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektai, aptariami jų trūkumai. Nustatoma, kad Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte iš dalies yra apibrėžtas viešasis interesas bei nustatyti tam tikri kriterijai, pagal kuriuos galima atskirti, kada galima pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti. Išanalizuojama Lietuvos teismų praktika, formuojanti viešojo intereso sampratą. Darbo pabaigoje apibendrinamas visas darbas ir pateikiamos pagrindinės darbo išvados ir pasiūlymai, kaip galima patobulinti esamą viešojo intereso situaciją Lietuvoje ir išspręsti egzistuojančias problemas.

ZUSAMMENFASSUNG

„Die Auffassung des öffentlichen Interesses im Zivilprozessrecht“

Hauptbegriffe: Zivilprozess, öffentliches Interesse, Begriff des öffentlichen Interesses, privates Interesse.

In der Magisterarbeit ist man danach bestrebt, die Auffassung des öffentlichen Interesses im Rechtssystem Litauens zu erschließen. Außerdem werden die wichtigsten problematischen Aspekte angeführt, die mit der Definition des Begriffs des öffentlichen Interesses verbunden sind. Am Anfang der Arbeit wird die Begründetheit der Verteidigung des öffentlichen Interesses im Zivilprozess festgestellt. Im nächsten Teil der Arbeit wird eine Übersicht der wissenschaftlichen Theorien über das Wesen des Interesses, Klassifizierung und Arten der Interessen vorgelegt. Bei der Verteilung der Interessen nach Subjekten werden die öffentlichen Interessen hervorgehoben. Im dritten Teil der Magisterarbeit wird die Auffassung des öffentlichen Interesses in der ausländischen und litauischen Rechtslehre dargelegt und zwei Hauptelemente des öffentlichen Interesses, und zwar, Subjekte und Gegenstand des öffentlichen Interesses, werden hervorgehoben. Um die Bedeutung des öffentlichen Interesses zu erschließen, wird das öffentliche Interesse vom privaten Interesse getrennt, außerdem werden anhand von ausländischen und litauischen wissenschaftlichen Arbeiten unterschiedliche Konzeptionen des öffentlichen Interesses angeführt, ihre Analyse und juristische Bewertung durchgeführt. Im letzten Teil der Magisterarbeit werden die Rechtsakte analysiert, die den Schutz des öffentlichen Interesses regeln, sowie festgestellt, dass die Auffassung des öffentlichen Interesses in keinem Rechtsakt definiert ist. Weiterhin werden Entwürfe zur Änderung bzw. Ergänzung des Gesetzes über die Verteidigung des öffentlichen Interesses im Zivil- und Verwaltungsstreitverfahren sowie des Gesetzes zur Änderung bzw. Ergänzung der Zivilprozessordnung analysiert und ihre Mängel behandelt. Es wird festgestellt, dass im Gesetz zur Änderung bzw. Ergänzung der Zivilprozessordnung das öffentliche Interesse teilweise definiert ist und bestimmte Kriterien festgelegt sind, wonach man unterscheiden kann, wann eine Klage zur Verteidigung des öffentlichen Interesses erhoben werden kann. Die litauische Gerichtspraxis wird analysiert, die die Auffassung des öffentlichen Interesses formiert. Am Ende der Arbeit wird die gesamte Arbeit resümiert und die wichtigsten Schlussfolgerungen der Arbeit sowie Vorschläge, wie man die vorhandene Situation des öffentlichen Interesses in Litauen verbessern kann und wie die bestehenden Probleme gelöst werden können, werden vorgelegt.